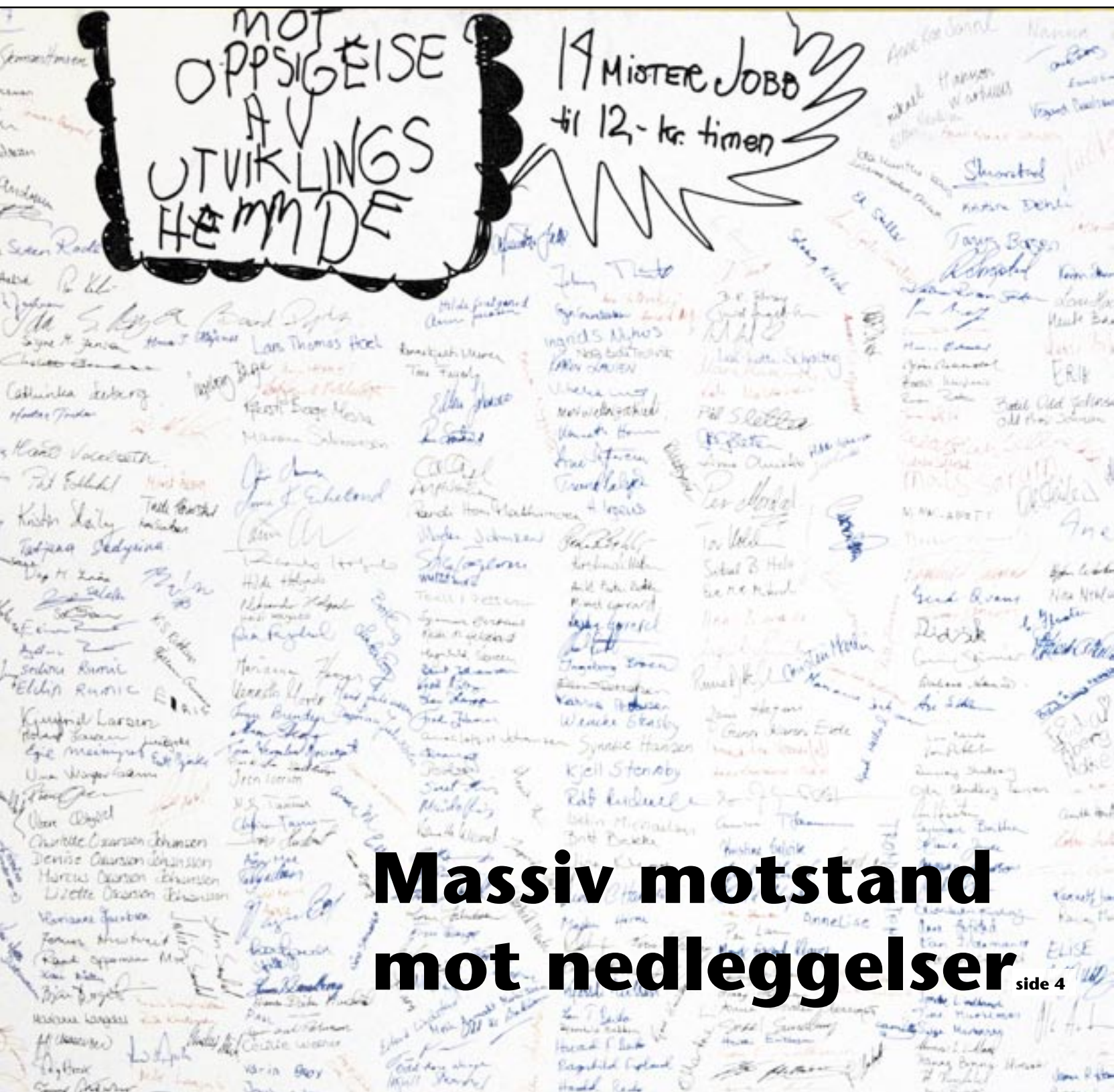

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 5 | 2005

Massiv motstand mot nedleggelse

side 4

▶ Partiene om utviklingshemmede side 8

▶ Kommune med godt SFO-tilbud side 21

innhold

side 4

side 11

side 22

Leder

Hvilket velferdssamfunn ønsker vi? 3

Nyheter

Demonstrasjonstog for retten til arbeid 4

25 000 underskrifter mot nedleggelse av arbeidsplasser 5

Aktuelt

BPA: Krav om gjennomgang 6

Flere stønadsdager 6

Forbundslederen har ordet

Hvem gir oss et samfunn for alle? 7

Valg 2005

Hva er partienes politikk for utviklingshemmede? 8

NFU-nytt

Mangfoldig leir 11

Innlegg

Inkluderende skule 19

Generalsekretæren har ordet

Landsmøte i sikte 20

Tema

Kutt i SFO-tilbud 21

Fokus på gode opplevelser 22

- Alt er preget av forutsigbarhet 23

Stortrives på SFO 24

Rektorene er med 25

Lover og regler

Omsorgslønn 26

samfunn for alle

Medlemsblad for Norsk Forbund
for Utviklingshemmede
Sju utgivelser per år.
Årsabonnement: 300,- kroner
ISSN: 0803-5105
Redaktør: Vidar Haagensen
Forside foto: Vidar Haagensen

Adresse: Samfunn for Alle
NFU
Rosenkrantzgt. 16
0160 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
Direkte: 22 39 60 61
E-post: vidar@nfunorge.org

Annonseaktivisør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50
Layout: Hvarings as
Trykk: Allservice as

Utgivelser 2005 og annonsefrister side 34

Hvilket velferdssamfunn ønsker vi? av Vidar Haagensen

12. september går vi til urnene og stemmer fram et nytt Storting. To regjeringsalternativer kjemper om velgernes gunst. På den ene siden har vi Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, omtalt som det rød-grønne alternativet. På den andre siden har vi Høyre, Kristelig folkeparti og Venstre, som utgjør dagens samarbeidsregjering. På borgerlig side krever også Fremskrittspartiet å få være med på å legge regjeringskabalene.

I denne valgkampen har de ideologiske skillelinjene mellom partiene kommet tydeligere fram. Partiene står skarpere mot hverandre enn på mange år. I hvert fall i retorikken. I sentrum for debatten er velferdstjenestenes utforming i framtida. Hvor omfattende skal velferdstilbudet være? Hvem skal utføre tjenestene? Hvordan sikre kvaliteten på tjenestene? Det er viktige spørsmål som også opptar NFU.

Konkurransutsetting

Partiene står mot hverandre med løfte om valgfrihet til velferdstjenestene for den enkelte eller et offentlig velferdssamfunn for alle. NFU er partipolitisk uavhengig, men har tatt standpunkt mot konkurranse-

utsetting av sosiale tjenester for utviklingshemmede. Medlemmene av forbundet er helt sikkert spredt over hele det politiske spekteret. En stiller seg sikkert to spørsmål: Hva vil partiene gjøre for personer med utviklingshemming og hvilken politikk for funksjonshemmede vil de føre de neste fire årene?

Samfunn for alle har gått gjennom partienes programmer og funnet hva de skriver. Resultatet finner du i denne utgaven. Det er stor forskjell på hvor mye partiene har med om personer med nedsatt funksjonsevne og utviklingshemmede spesielt. Det kan være bra eller dårlig. Det kommer an hvilket syn du har på deres standpunkter.

Ny forståelse

Funksjonshemmedes interesseorganisasjoner har arbeidet for at personer med funksjonsnedsettelse blir behandlet som andre borgere. Det er fire år siden den offentlige utredningen Fra bruker til borger ble lagt fram. Den innebar en ny forståelse av funksjonshemming.

Det er gapet mellom individets funksjonsevne og de krav samfunnet stiller som gjør individet funksjons-

hemmet. Fokuset skulle være på å avhjelpe funksjonsnedsettelsen og fjerne de funksjonshemmende barrierene i samfunnet.

At enkelte partier velger å fremme samfunnsløsninger som skal være tilpasset alle, er derfor positivt. Noen skriver også om tiltak som vil gjøre at personer med funksjonsnedsettelse kan leve som andre borgere. Andre skriver om funksjonshemmede for å påpeke at løsninger på ulike samfunnsendringer må gjøres "så langt det lar seg gjøre" eller "mer satsing på". Ord som gjør at varsellampene lyser.

God lesing og godt valg!

Det er valg til Stortinget 12. september. Partiene skiller seg mer fra hverandre enn før. I hvert fall i det de sier. Hvilket velferds-samfunn vi skal ha diskuteres. Medlemmer av NFU spør hva partiene vil gjøre for utviklingshemmede.

Partiene skriver om det i sine programmer. De skriver ikke like mye om det. Det kan være bra eller det kan være dårlig. Det er flere grunner. Partiet mener utviklingshemmede er som alle andre. Derfor skriver de ikke noe spesielt.

Eller så glemmer de utviklingshemmede. Partiet skriver kanskje om utviklingshemmede, men har dårlige forslag. Eller de har gode forslag til hvordan utviklingshemmede skal få det. Ha et godt valg.

Demonstrasjonstog for retten til arbeid

Tekst og foto: Jan Harsem

Onsdag 29. juni arrangerte utviklingshemmede med pårørende og støttespillere et spontant demonstrasjonstog til forsvar for retten til arbeid.

Bakgrunnen var Bærum kommunes vedtak om å omplassere utviklingshemmede fra arbeidsbasert aktivitet i kommunale arbeidssentre til annet tilpasset tilbud. Utgangspunktet for omleggingen er vedtak i Bærum kommunestyre fra oktober 2004 om å spare 7,5 millioner kroner over en 4-års periode. I denne omgang omfattes 14 utviklingshemmede av omplasseringen. En konsekvens av prosessen er at åtte ansatte tilretteleggere ved de tre arbeidssentrene mister jobbene sine, og enten tidligpensjoneres eller går over i annet arbeid i Bærum kommune.

FØRSTE GANG: Aldri tidligere har over 100 personer gått i demon-

strasjonstog i Sandvika sentrum for utviklingshemmedes rett til arbeid. Brukere, kollegaer, støttespillere og pårørende gikk samlet fra Sandvika Storsenter til rådhusets borggård hvor det var allsang, appeller og overlevering av budskap til Bærum ordfører Odd Reinsfelt (H).

FORSVAR: En iherdig ordfører Odd Reinsfelt på defensiven som forsvarte vedtaket i Bærum kommunestyre. 14 funksjonshemmede arbeidstagere skal omplasseres fra produksjonsrettet virksomhet til annet tilpasset tilbud som for eksempel turer eller sanseopplevelser. Kommunen hevder at flere brukere og pårørende er positive til omleggingen. Demonstrantene pekte på at økonomisk innsparing er drivkraften bak prosessen.

GA MOTSTAND: Leder av NFU Asker, Ole Jakob Skeie, var en av de som ga ordføreren motstand - Reinsfelt ga oss ros og klapp på skulderen for demonstrasjonen, men tar ikke brukerne og budskapet på alvor, mener Skeie. – Mens Asker

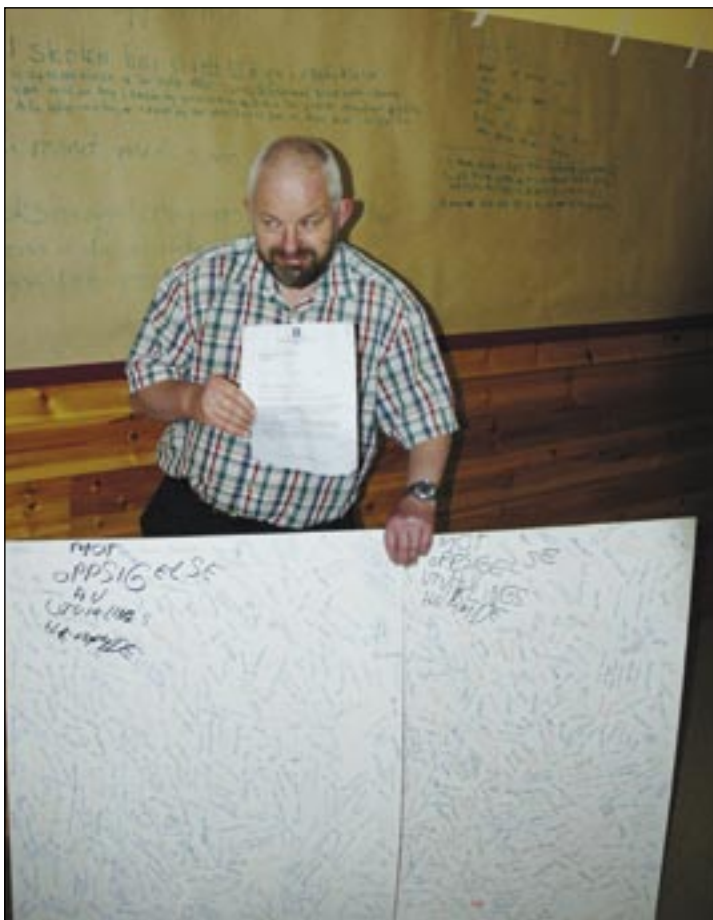
kommune har FNs standardregler for mennesker med funksjonshemming som del av sitt verdigrunnlag, avviser Odd Reinsfelt regel nr. 7 om rett til arbeid, fordi disse reglene bare gjelder for staten og ikke kommunene, forteller Skeie etter dialogen i borggården i Sandvika i juni.

OVERLEVERING: Henning Furulund, til høyre, overleverte plakater med underskrifter til ordføreren. Bak Henning står Jon Erling Hagen, som var talsperson for demonstrasjonen.

SKRIVER UNDER: - Stå på, sier Bjørg Herring.

PÅ BESØK: Henning Furulund besøkte NFUs leir på Tromøya. Han viser fram brev fra Høibråten og plakater med underskrifter. Bak ses Stortingsvalgskurset sine veggnotater. Se mer om det lenger ut i bladet.

25000 underskrifter: Sier nei til nedleggelse av utviklingshemmedes arbeidsplasser

Tekst og foto: Vidar Haagensen

Fra 28. juni til 5. august sto Henning Furulund på Sandvika Storsenter og samlet inn underskrifter. Bare avbrutt av to dager da han var på reise. Og det var til NFUs organisasjonsleir for å samle flere underskrifter, fortelle om det han har gjort og hva NFU og han

kan gjøre sammen med saken. Henning er en engasjert aktivist, som ikke godtar at utviklingshemmede mister jobben. Han mener det er galt av kommunen å ta jobben fra de utviklingshemmede. Henning følte han måtte gjøre noe når han

fikk vite om saken. Han startet med e-postkampanje til ordføreren, men fant fort ut at å samle underskrifter på Storsenteret var bedre. Han har fått støtte av NFU Asker til å ha stand på Storsenteret.

Bærum kommune bestemte seg for å ta arbeidet fra 14 utviklingshemmede. De skulle få andre aktiviteter i stedet. Utviklingshemmede og andre hadde demonstrasjonstog mot dette i slutten av juni. Over 100 var samlet i

Sandvika i protest. De møtte ordføreren. Han måtte for-svare avgjørelsen. Leder i NFU Asker sa at ordføreren ikke tok demonstrantene alvorlig. Henning Furulund har samlet 25000 underskrifter mot at

de utviklingshemmede skal miste jobben. Han har stått på Sandvika Storsenter i 6 uker i sommer. Han var på organisasjonsleiren til NFU for å samle underskrifter og snakke om aksjonen.

BPA: Nytt krav om gjennomgang

Regjeringen har ikke fulgt opp Stortingets vedtak om gjennomgang av ordningen brukerstyrt personlig assistanse. Det mener et flertall i kommunalkomiteen. Stortinget gjentar sitt krav om en utredning.

Kommunalkomiteen på Stortinget behandlet 16. juni kommuneproposisjonen. I proposisjonen behandlet Regjeringen brukerstyrt personlig assistanse (BPA). Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet kan ikke se at Regjeringen har fulgt opp vedtaket fra 2004 om en utredning. Stortinget krever på nytt at det legges fram egen sak om BPA, der rettighetsfesting for brukerne, omfang og innhold i tjenesten og ulike modeller for statlig medfinansiering blir utredet. Det skal legges fram i forbindelse med statsbudsjettet for 2006. Fra 1. juli fikk foreldre til kronisk syke eller funksjonshemmede barn utvidet rett til omsorgspenger for å ta seg av barna når de er syke.

Flere stønadsdager

Tiltakene er en del av strategiplanen for familier med barn med nedsatt funksjonsevne, som ble presentert før sommeren.

Utvidelsen vil gjøre det lettere for foreldre til å kombinere yrkesaktivitet med omsorg for funksjonshemmede barn, sier statssekretær i Arbeids- og sosialdepartementet Kristin Ravnanger.

- Foreldre med flere funksjons-

hemmede barn kan ha behov for flere dager med omsorgspenger enn vanlige småbarnsforeldre. Når mulighetene til omsorgspenger bedres, håper vi at det skal bidra til å gjøre hverdagen lettere.

Utvidelsen innebærer følgende: Foreldre med omsorg for to funksjonshemmede eller kronisk syke barn, får rett til 30 stønadsdager hver (tidligere 20 dager hver).

En beklagelse til våre lesere

Utgiver vil beklage manglende korrektur av Samfunn for alles tredje og fjerde utgave. Redaktøren tar på seg det fulle ansvar for dette. Kvaliteten på bladet vil være slik det er forventet fra og med denne utgivelsen.

Utgiver og redaksjon

Brakerstyrt personlig assistanse (BPA) er en sosial tjeneste. Har du BPA, kan du lede dine egne assistenter. Stortinget ba regjeringen legge fram en utredning om BPA. Forslag til å gi BPA som rettighet og delvis finansiering fra staten skulle regjeringen se på. Et flertall i

Stortinget mener at regjeringen ikke har gjort jobben sin. De ber regjeringen på nytt om en utredning.

Flere sykedager

Foreldre i arbeid har rett på fri når barnet er sykt. Det er 10 dager i året for hver forelder. Foreldre til varig syke

barn eller funksjonshemmede barn har rett på 20 dager hver. Nå utvider regjeringen denne retten for noen. Foreldre med to funksjonshemmede barn kan ta 30 dager hver seg. Foreldre med tre eller flere barn og ett av barna er funksjonshemmet har rett til 25 dager hver.

Hvem gir oss et samfunn for alle? av Helene Holand

I høst er det Stortingsvalg og vi skal stemme på det partiet som hver enkelt av oss mener kan skape det beste samfunnet. For oss i NFU er det viktigste spørsmålet: Hvem kan gi oss et "Samfunn for alle", et samfunn der vi alle er likeverdige? Valget er vanskelig.

På årets organisasjonsleir på Hove var det ei gruppe som diskuterte Stortingsvalget. Kunnskapen til kursdeltakerne var imponerende, de kjente de politiske partiene og mange av de mest framtrepende politikerne. Vi diskuterte Stortingets oppgaver, arbeidsdelingen mellom regjering og Storting. Vi kom inn på viktige demokratiske prinsipper som valg og det å bli valgt, tillit, det å få tillit og det å ha tillit. Hva det vil si å representere. Kursdeltakerne viste et stort engasjement. NFU er en levende organisasjon med så mange aktive og engasjerte medlemmer.

Hvordan blir pengene brukt og hvilke rettigheter har vi var sentrale spørsmål i diskusjonen. Vi arbeidet med å lage spørsmål til politikerne og partiene. Det viktigste temaet for deltakerne på leiren var arbeid: Har dere lov til å nekte oss arbeid? Vil dere gi oss sykepenger av bonuslønnen? Har

sjefen lov til å si oss opp uten grunn? Dette er spørsmål som vi etter leiren har sendt til alle de politiske partiene.

Andre spørsmål som var viktige for disse medlemmene var spørsmålet om voksenopplæring: Vil dere bevilge mer penger til voksenopplæring, vi vil lære mer om data og internett, var spørsmålet gruppa ville stille til politikerne. Andre saker de var opptatt av var: Vi vil ha rett til å reise på ferie uten å måtte betale for to. Ikke legg ned fritidsklubbene. Vi vil ha fritidsklubber i alle kommuner. Og på hvilken måte vil dere legge til rette for kunstnere med utviklingshemming, ønsket medlemmene svar på.

Det kom også fram viktige spørsmål når det gjaldt boliger: Hva vil dere gjøre med tvangsflyttingen av personer med utviklingshemming? Og medlemmene ville si ifra at det ikke er lov til å kaste ut folk uten grunn og at det ikke er noe som heter "PU-boliger."

En av deltakerne på kurset var også veldig opptatt av hvor viktig det var å ha sin egen interesseorganisasjon. Kan Stortinget bestemme at NFU går nenedom og hjem, lurte han

på. Spørsmålet ble formulert slik: Hvordan vil dere sikre oss en interesseorganisasjon? Kan NFU bestå og fortsatt gjøre jobben sin? Disse spørsmålene har vi også sendt til partiene.

Når vi skal finne ut hvilket parti som hver enkelt av oss mener kan gi oss et samfunn for alle, kan vi lese partienes programmer. Der står det mye, men det er ofte vanskelig skrevet. NFU sendte derfor et brev til alle partiene i juni der vi oppfordret dem til å lage en lettlest utgave av partiprogrammet sitt. To partier viste interesse: Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti. SV var det eneste partiet som har skrevet en lettlest tekstutgave av programmet sitt. Ingen partier hadde laget en god lettlest utgave der teksten var satt opp etter tema, understøttet av bilder.

Svarene fra partiene vil bli publisert på nettstedet til NFU. Så følg med fram mot valget. Ha et godt valg!

I høst er det Stortingsvalg. Hvilket parti skal du velge? Hvem kan gi oss et samfunn for alle? Valget er vanskelig. Ei gruppe snakket om Stortingsvalget på organisasjonsleiren. Hvordan blir pengene brukt? Hvilke rettigheter har vi? Dette ble

diskutert. Gruppa arbeidet med å lage spørsmål til partiene. Det viktigste temaet var arbeid. Har dere lov å nekte oss arbeid, var et spørsmål. Andre tema var opplæring for voksne utviklingshemmede, fritidsklubber og boligspørsmål.

Alle spørsmål er sendt til partiene. Svarene kommer på nettstedet til NFU. Følg med! NFU har spurt partiene om de vil lage programmet sitt i enkel tekst og innhold. Frp og SV svarte. Bare SV har laget en lettlest utgave.

Hva er partienes politikk for utviklingshemmede?

Tekst: Vidar Haagensen

Hva skal du stemme på 12. september? Samfunn for alle kan hjelpe deg med å finne partiet du mener er best på politikken for utviklingshemmede.

Verdiene og standpunkt i flere politiske saker bestemmer valg av parti. Personer med utviklingshemming og familier med utviklingshemmede medlemmer tenker mer på hvordan velferdssamfunnet skal være enn andre.

NFU er partipolitisk uavhengig, men Samfunn for alle har gått gjennom partiprogrammene for å se hva de sier om utviklingshemmede og politikk for nedbygging av funksjonshemmende barrierer i samfunnet. Vi har ikke kåret noen vinner, men presenterer det som står i programmene. Noen av partiene har mange punkter. Spesielt et parti har vi referert utførlig for det er noe usikkert hva de mener. Andre partier har færre punkter.

Vi har tatt for oss de syv største partiene. Det er partiene som har en sjanse til å bli med i en regjering fra høsten. Vær så god – politiske visjoner og valgflask er servert.

Venstre (V)
Partiet vil ha likt diskrimineringsvern for alle. De ønsker en helhetlig gjennomgang av de

ulike diskrimineringsgrunnlagene. Likestillings- og diskrimineringsombudet må starte å arbeide med alle diskrimineringsformer.

De vil vurdere reduksjon i arbeidsgiveravgiften for arbeidsgivere som ansetter personer med behov for varig vernet arbeid.

Partiet vil ha en tilgjengelighetsreform for funksjonshemmede. Offentlige bygg må tilrettelegges for universell tilgjengelighet. De må være tilrettelagt for hjelpemidler slik at kulturlivet er for alle.

V ønsker en gjennomgang av dagens rett til spesialundervisning. Det begrunnes med at spesialundervisning er et stigma. Partiet vil ha ordening med omsorgslønn for familier med et funksjonshemmet barn, tilsvarende den som er for eget barn under 12 år.

De har eget avsnitt om utviklingshemmede som understreker at personer med utviklingshemming har samme verdi. Utviklingshemmede skal få individuelt tilrettelagte tjenester og botilbud i sitt nærmiljø. Sikre alle den samme adgang til utdanning, også funksjonshemmede, understrekes i programmet.

Sosialistisk Venstreparti (SV)

Partiet vil ha et utvidet demokrati der

folkevalgte organer gjenspeiler befolkningen. Det skal oppnås gjennom å stille krav til partiene og legge til rette for at folk med funksjonshemming kan påta seg politiske verv.

SV har et eget avsnitt om Universell utforming og tilgjengelighet. Der slår de fast at de vil ha en antidiskrimineringslov for funksjonshemmede. De sier at "prinsippet om universell utforming må legges til rette for utformingen av samfunnet." Det må følges opp av en handlingsplan med klare tidsfrister og finansiering.

De har et avsnitt om Reell likestilling for funksjonshemmede. De vil styrke brukerstyrt personlig assistanse. Transportordningen for funksjonshemmede må få nasjonale retningslinjer og finansiering, mener partiet.

Under Kulturløft-kapittelet skriver de at en må ha økt innsatsen for å ta hensyn til funksjonshemmedes ulike behov innen idretten. Stat, fylke og

kommune må enda klarere enn i dag støtte lag og foreninger som arbeider aktivt overfor gruppa. Tilgjengelighet for funksjonshemmede skal ha høy prioritert når det gjelder friluftsliv i skog og mark, ved sjøen og byenes parker og grønne lunger. De vil ha en skole der alle blir sett. En slik skole må ha tilstrekkelig med faglig kompetanse, så man kan skape en inkluderende fellesskole der barn med lærevansker og funksjonshemninger hører med, sier SV.

Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkeparti (KrF)

Partiet vil gjennomgå og styrke ordningen med omsorgslønn og avlastningstilbud til personer som tar ansvar for pleietrengende familie-medlemmer. De vil forbedre ferieordningene for funksjonshemmede. Om bioteknologi sier de at vi må ha et samfunn med plass for alle og at de vil kjempe mot sorteringssamfunnet.

Partiet har et eget kapittel om funksjonshemmede. KrF vil at det offentlige skal stille opp med en fast koordinator og en foreldre-pakke til de som får et barn med nedsatt funksjonsevne.

De vil innføre en antidiskrimineringslov for funksjonshemmede. Mennesker med nedsatt funksjonsevne skal få et tilpasset tilbud både i barnehager og gjennom hele utdanningsløpet slik at de gis like muligheter som andre til opplæring. Familier med barn med nedsatt funksjonsevne må få tilbud om et helhetlig og samordnet tjenestetilbud, blant annet med gode avlastningsordninger, spesielt for aleneforeldre.

Bedre tilgjengeligheten for personer med nedsatt funksjonsevne til kollektivtransport og bygninger.

Tilrettelegging for mennesker med nedsatt funksjonsevne vurderes ved all offentlig planlegging. Kravene til universell utforming må forsterkes. Utvide tolketjenesten for døve. Legge til rette for flere arbeidsplasser for funksjonshemmede både i offentlig og privat regi. Funksjonshemmede som trenger omfattende tilretteleggingstjenester, må få tilbud om personlig assistent. Samferdsel: gjøre kollektivtilbudet mer tilgjengelig også for personer med ulike funksjonshemninger.

Sette i verk ulike stimuleringstiltak for å innlemme ulike grupper med spesielle behov i idretten, for eksempel funksjonshemmede.

Ha økt satsing på samlivstiltak for familier med funksjonshemmede barn.

Styrke pedagogisk-psykologisk-tjenesten for barn og unge.

Høyre (H)

Høyre vil ha forsøk med offentlig – privat partnerskap for å sikre arbeidsplasser til mennesker som i dag mottar offentlige ytelser, og som har spesielle behov for tilrettelegging på arbeidsplassen.

Høyre vil legge til rette for flere boliger og bomiljøer som gir funksjonshemmede større valgfrihet i boligmarkedet.

Vekstbedriftene er et viktig tilbud til personer med behov for varig tilrettelagt arbeid. Disse bedriftene driver en verdifull virksomhet som både gir lønnsomhet og sosial inkludering. Høyre vil styrke dette tilbudet.

Eget avsnitt om "Like muligheter for funksjonshemmede". Foreldre til barn med nedsatt funksjonsevne skal merke at hjelpen ytes raskt, helhetlig og på en måte som er tilpasset

familiens behov. Samfunnet skal bli mer tilgjengelig gjennom universell utforming.

Høyre mener at lovregler må utformes slik at sortering av menneskelig liv ut fra egenskaper ikke skal forekomme. Eugenisk indikasjon fjernes som selvstendig abortkriterium.

Fremskrittspartiet

Fremskrittspartiet (FrP)

Fremskrittspartiet har eget avsnitt om funksjonshemmede. De mener at "personer med funksjonshemninger skal få like gode muligheter til å fungere i samfunnet som andre, så langt dette lar seg gjøre. Forholdene bør legges til rette både i hjemme-, skole- og arbeidssituasjon, basert på den enkeltes behov. Dette betyr også at graden av integrering i samfunnet må henge sammen med vedkommendes grad av funksjonshemning. Den enkelte må selv ha frihet til å velge hvilken grad av integrasjon han eller hun ønsker, så lenge dette ikke er til ulempe for andre."

Folketrygdens bilordning for funksjonshemmede må gjennomgå og forbedres. Ordningen med bruk av personlige assistenter for funksjonshemmede bør utvides. Kommuner som flytter unge funksjonshemmede ut av institusjon, skal sikres et driftstilskudd over seks år. Unge pleietrengende og handikappede skal ikke plasseres i alders- og sykehjem, men få tilbud om egne tilrettelagte boliger/omsorgsboliger.

Partiet har eget avsnitt om Utviklingshemmede også. De skriver at "Fremskrittspartiet er positiv til bokollektiv hvor personer med funksjonshemninger på samme nivå kan bo sammen og hjelpe hverandre. Samtidig vil Fremskrittspartiet arbeide

for at det gis tilbud om institusjons-
plass til psykisk utviklingshemmede
som er så sterkt hemmet at de
har behov for helt spesiell pleie.
Fremskrittspartiet avviser bruk av
tvang i atferdsbehandling av psykisk
utviklingshemmede, og vil i ste-
det arbeide for en rettighetslov for
denne og lignende klientgrupper.
Fremskrittspartiet gikk derfor mot
den tvangsloven som nå er vedtatt
for psykisk utviklingshemmede.”

Staten skal ha ansvaret for omsorgen
for utviklingshemmede og dekke
utgiftene gjennom folketrygden.
Familier som selv har omsorgen for
utviklingshemmede må gis større
muligheter for avlastning og om-
sorgslønn. Utviklingshemmedes per-
sonlige økonomi må sikres bedre mot
misbruk fra den offentlige omsorgen,
mener partiet.

Om skole sier de at ”barn med
spesielle lærebehov må få tilrettelagt
undervisning, slik at de i størst mulig
grad kan tilegne seg grunnleggende
kunnskaper. Fremskrittspartiet er
imidlertid skeptisk til at barn med
spesielle læreversker nødvendigvis
skal integreres i den ordinære sko-
len og konstaterer at inkluderingen
i norsk skole har gått for langt og
medvirket til en reduksjon av lærings-
resultatene. Fremskrittspartiet vil gi
barn med spesielle lærebehov opp-
læring i egne klasser eller på egne
skoler.”

Kollektivtransport skal, så langt det er
mulig, tilrettelegges for alle grupper i
samfunnet.

Partiet vil legge til rette for at funk-
sjonshemmede får anledning til å
delta i idrett og frivillig arbeid.

Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiet (Ap)

Alle skal ha like
muligheter, sier
Arbeiderpartiet i sitt
verdikapittel. De
skriver at ”det er

mange grunner til at
noen trenger ekstra bistand for reelt
å få like gode muligheter som andre.
Noen har funksjonshemninger som
gjør at de trenger spesiell tilretteleg-
ging.”

Under kapittelet om arbeidsmarkedet
sier Ap at de vil ”opprette flere tiltaks-
plasser for å integrere personer som
ellers faller utenfor i det ordinære
arbeidsliv, samt ha gunstige finan-
sieringsordninger for å opprette varig
tilrettelagte arbeidsplasser.”

De vil innføre en antidiskrimine-
ringslov for funksjonshemmede. De
vil også arbeide for en universell
utforming av bygninger, uterom og
infrastruktur for at alle, også de med
redusert funksjonsevne, skal kunne
delta i samfunnlivet.

Senterpartiet (Sp)

Både i forhold til den enkelte elev og
læringsmiljøet generelt er det viktig
at retten til spesialundervisning blir
sikret. Dette gjelder både tilgang på
økonomiske midler, men også at be-
hovene rent faktisk blir fanget opp. I
høyere utdanning må det legges til

rette for at studenter med funksjons-
hemninger kan delta i fagtilbudet
på lik linje med andre. Sp vil innføre
”universell utforming” som obliga-
torisk fag i arkitekt- og designutdan-
ningen.

Partiet vil arbeide for at alle med
krevende omsorgsoppgaver skal få
tilbud om omsorgslønn. Det er viktig
at det blir inngått en avtale mellom
den pleietrengende, de pårørende og
kommunen for i fellesskap å komme
fram til hva som er brukerens behov
for tilsyn og pleie. Senterpartiet
mener at staten må dekke minst 50
prosent av utgiftene til omsorgslønn.

Sp mener at fostervannsdiagnostikk
først og fremst skal tilbys risikogrup-
per. De vil gi alle gravide tilbud om
ultralydundersøkelse også i 12. uke
av svangerskapet.

Bedre tilretteleggingen av arbeids-
situasjonen for funksjonshemmede,
lover partiet.

Senterpartiet vil ha en egen antidis-
kriminierungslov i forhold til kjønn,
etnisk tilhørighet, funksjonshemming,
legning og alder. De vil utvide like-
stillingsombudets virkeområde slik at
det blir et antidiskrimineringsombud
som har ansvaret for oppfølgingen av
en ny antidiskrimineringslov. De vil
legge ”universell utforming” og FNs
standardregler for like muligheter
til grunn ved all planlegging og ut-
vikling av samfunnet.

Vi presenterer hva partiene
sier om utviklingshemmede.
Vi har ikke fått skrevet det i

lettlest. Du kan lese artikkelen,
men det er noen vanskelige
ord. Få noen til å hjelpe deg
med å forklare.

Mangfoldig leir

Tekst og foto: Vidar Haagensen

Fra søppelrydding i naturen til filminnspilling. På organisasjonsleiren til NFU var aktivitetene variert. Nærmere 120 personer inntok Hove leirsenter ei uke i juli.

73 deltakere og 45 ledere, hjelpere og ledsagere var samlet på Hove leirsenter utenfor Arendal i slutten av juli. Organisasjonsleiren til NFU var en uke med aktiviteter, kurs og ferie. Gamle venner møttes og nye vennskap ble knyttet på leiren. I år som i fjor var retten til å delta i alminnelige kultur og fritidsaktiviteter tema for kursene. Deltakerne kunne velge mellom fem kurs. Det var Stortingsvalget, friluftsliv, foto, fotball og boccia. Det var stor aktivitet på alle kurs.

Fotogruppa delte seg i tre. I ei gruppe jobbet de med fotografering og lærte seg ulike teknikker og hadde ulike tema for fotograferingen. En annen gruppe arbeidet med å lage en kortfilm om kjæreste og sjalusi. Forelskelser, sjalusi og kjærlighetssorg hører jo med på en sommerleir. En av hovedrollenehaverne gikk rett fra brudd med sommerens flamme til innspilling som sjalu kjæreste.

Den siste gruppa laget leiravis. Den kom med flere utgaver i løpet av uka. Du kan se leiravisa på nettstedet til NFU.

Ute i godt vær

I år er det friluftslivets år, og vi hadde selvfølgelig ei friluftsgruppe som hadde målsettingen "Opplevelse og læring i naturen sammen med andre". De lette både etter det som hørte til i naturen og det som ikke hørte hjemme der. Det ble anledning til å gå på den flotte rullesteinsstranda på Tromøy og til å prøve kano. Den siste økta tryllet de fram flotte steintroll.

Bocciagjengen trente og spilte iherdig under kyndig instruksjon av Leif Rambjør. Innsatsen var upåklagelig og boccia var også en populær aktivitet i "fritida". Redaktøren av Samfunn for alle fikk også prøvd seg for første gang. Fotballgruppa hadde samme

opplegg som i fjor. Torsdag var det vennskapskamp i fotball mot Øyestad, et lokalt lag. Leirlaget til Hove hadde trent godt og vant 5-4. "Publikum tok helt av, de hoia og skreik - så motstanderen ble både matte og rare," for å sitere leiravisa.

Stadig forbedring

For første gang ble det etter forrige leir gitt ut en rapport med gjennomgang av leiren, evaluering og forslag til forbedringer og endringer av leiren. De fleste av disse ble gjennomført i år.

Istedenfor dansekurs var det i år dans med instruksjon på Flimra de kveldene det var diskotek. I fjor fungerte ikke dansekurset så godt og deltakerne ble værende inne i flott vær.

Filminnspilling var det også på leiren. Her gjør kameramann og en av hovedrollenehaverne seg klare til opptak.

Rune Lillejord har akkurat fått første utgave av leiravisa i fanget

Forbundslederen leder an dansen på Flimra.

Kos og hygge er viktig. Her er det vaffelkveld

- Dans med instruksjon var vellykket. Det fikk flere i sving på dansegulvet tidlig på kvelden, forteller Helene Holand.

Gjennomføringen av leiren gikk bra i år.

- Til tross for forfall fra flere ledere, og noen nyrekrutterte hjelpere, gikk gjennomføringen av leiren bra. Vi hadde fordelt oppgavene bedre på forhånd, der den enkelte leder hadde sitt ansvarsområde. Det hadde vi lært fra året før, sier Helene.

Gjentok suksess

I fjor kunne deltakerne velge flere kurs i løpet av uka, mens i år måtte en velge ett. I fjor startet kursene

også på ulike tidspunkter på dagen. I år startet det til faste tider hver dag. Det ble derfor lettere å huske tidene og ga deltakerne trygge rammer.

En gjentok suksessen med middag på stranda en kveld. Som i fjor sto kjøkkenet på Hove for servering på stranda og det var grillmat på menyen.

Mange av deltakerne gledet seg alle-

rede til neste års leir, da de tok farvel med hverandre.

NFU ønsker velkommen til leir også i 2006. Påmeldingsblankett finner du

i Samfunn for alles første utgivelse 2006.

Stort engasjement for politikken

- Nei, jeg vil ikke ha pause, kan vi ikke fortsette? Neri fortviler over at gruppeoppgaven er over og det blir ti minutter pause. Det er første dag med kurs om Stortingsvalget på leiren. Gruppen hans har problemer med å stoppe diskusjonen.

Etter pause er det Neri som forteller de andre på kurset hva de har diskutert. Godt hjulpet av de andre i gruppa og gruppeleder Eirik Nesbu. Så presenterer de andre gruppene hva de har snakket om. Alle gruppene har

Gruppen diskuterer og noterer. I midten sitter Neri som ikke vil gi seg når det er tid for pause.

vært opptatt av rettighetene en har og de en burde få. Utgangspunktet for diskusjonen har vært hverdagen til deltakerne og det de har fått med seg fra media.

Formiddagen er blitt brukt til å få kunnskap om Stortinget og valget. Ved hjelp av stikkord på store ark på veggene samtalet gruppa seg fram til viktige ting å vite ved et Stortingsvalg: Hva er det Stortinget bestemmer? Hva er det regjeringen bestemmer? Og hvem bestemmer hvem som får bli statsminister og statsråder? De navngav partier og navn på politikere og hvilket parti de tilhører. Deltakerne var ivrig i å dele av seg med sin kunnskap. Og sin partitilhørighet.

- Arbeiderpartiet er best. Tom Høisveen leder an Ap-klanen på kurset.
- Kristelig folkeparti er noe dritt, unnskyld uttrykket, gliser han mot Terje som forsiktig sier i mot Tom. Han er eneste åpne Krf-tilhenger.

- Nå skal vi ikke ha noen partidiskusjon her, den får dere ta på kvelden, sier Helene Holand, smilende men bestemt. Og fortsetter med å stille spørsmål om Stortinget.

Utfordrer politikerne

Tolv deltakere valgte å ta kurset om Stortingsvalget. I løpet av noen dager fikk de diskutert hva de syntes var de viktigste sakene. Sammen arbeidet de fram spørsmål NFU skal stille til de politiske partiene. På onsdagen fikk de besøk av Henning Furulund. Han fortalte, sammen med Ragnhild Persson, om sin kamp for at utviklingshemmede i Bærum skal beholde jobben sin. Han fikk full tilslutning fra kursdeltakerne og de ville gjerne hjelpe ham. NFU og Henning skal samarbeide om overleveringen av alle de tusener av underskrifter han har samlet. De håper på å få til et felles utspill i løpet av valgkampen.

- Vi vet ikke hva det blir ennå. Flere av deltakerne på kurset ønsker å være med på overleveringen, sier Helene.

Dame med tillit

- Det e kjekt å være her, sier Anne Jorunn Økland fra Stord. Hun er tilbake på organisasjonsleiren etter 16 år. Denne gangen er hun utsendt fra styret i NFU Hordaland.

Anne Jorunn Økland husker på hvilket hus hun bodde og har noen minner fra badeplassen på Hove, men ellers husker hun ikke leiren for 16 år siden. Denne gangen har hun mange år bak seg i NFU.

De to siste årene har hun vært aktivt med som tillitsvalgt lokalt. Hun er sekretær i NFU Stord og Fitjar. Hennes oppgaver er blant annet å innkalle til møter og ordne mat til møtene i styre og lokallag. Hun har også vært med i leirstyret for den lokale NFU-leiren de to siste åra.

- Det har vært lærerikt å være tillitsvalgt. Jeg har blitt mer moden av det. Nå tør jeg prate mer og tør å stå opp for egne meninger. Jeg er stolt over tilliten jeg får, sier hun.

I vår ble hun valgt inn i styret i fylkeslaget. Hun er på leiren som representant derfra. På leiren er hun for å få inspirasjon til leiren NFU er med og arrangerer på Stord. Hun lærer også mer om NFU som organisasjon og treffer andre tillitsvalgte.

- Jeg har fått ideer til hvordan vår leir kan bli bedre, forteller hun.

Bestemt seg

Anne Jorunn deltok på kurset om Stortingsvalget.

- Jeg har lært mye av kurset. Kunne en del om valg og Stortinget, men

jeg har lært mye mer på disse dagene. Jeg har alltid stemt, men nå har jeg et bedre grunnlag for å bestemme meg. Jeg har fått tenke på hvilke saker som er viktig for meg og andre utviklingshemmede.

Ellers er arbeid for fred viktig for hvem jeg stemmer på, forteller hun. Anne Jorunn er ganske sikker på hvilket parti det blir.

- Når jeg kommer hjem vil jeg få lokallaget til å arrangere et møte om valget. Vi kan invitere ordføreren på møtet, forteller hun. Alle medlemmene i lokallaget må bli informert, synes hun. Og NFU får mulighet til å presentere seg for lokale politikere.

Anne Jorunn Økland

En arbeidende veteran

Organisasjonsleiren ble arrangert for 16. gang i år. Ole Jonas Gran har vært med alle årene. Fra aller første året har han jobbet i vaskeriet på leiren.

- Jeg er veteran ja, smiler Ole Jonas. Han har ikke bare vært med alle år,

Ole Jonas Gran har mange gode minner fra leiren. Her sitter han med boka han lagde til femtenårsjubileet.

men hatt samme arbeidsoppgaver, bodd på huset Blåveis og sovet på vaktrommet i mange år. Han har ansvaret for klesvasken på leiren. Det er bare å komme med tøyet til Ole Jonas så ordner han opp. Ellers hjelper han til med litt av hvert.

- Jeg er både nattmenneske og morgenfugl. Jeg står tidlig opp og lager kaffe. Så serverer jeg kaffe til de som vil ha det på senga. Jeg sjekker at alt er om det skal være. Har måttet påpeke for vaktmesteren at vi mangler ting på huset. Det hender jeg må vaske noen doer her. Jeg liker ikke å slenge med baken, forteller han.

Det var fylkeslagene i Vestfold og Aust-Agder som startet leiren på Hove. Senere kom flere lag til og leiren ble organisert av NFU nasjonalt. Nå planlegges leiren av et eget leirstyre og lederne på leiren kommer fra hele landet.

Til femtenårsjubileet i fjor lagde Ole

Ole Jonas arbeider i vaskeriet.

Jonas minnebok om alle årene på Hove.

- Jeg husker godt det året jeg vasket masse hvitt tøy så det ble rosa. Det ble jeg mobbet for, sier han og ler.

Han kan bli litt "hjemmekjær" på huset Blåveis. Men i år har han fått noen som får ham med på aktivitetene.

- Jeg vil skryte av Inger Aasheim. Hun har fått meg med på dans på Flimra, middager og lunsj. Jeg liker å være på huset og passe på oppgavene mine, men i år er jeg blitt flinkere, sier Ole Jonas. Han er fornøyd med leiren, men skulle gjerne hatt litt mer moro. Karneval ønsker han seg.

120 deltakere var på Hove leirsenter på Tromøya i slutten av juli. NFUs organisasjonsleir hadde fem kurs i år. Det var Stortingsvalg, foto, fotball, friluftsliv og boccia. Fotogruppa lagde leiravis. De spilte inn en kortfilm. Noen hadde kurs i fotografering. Fotballgruppa trente. Torsdag spilte de vennskapskamp

mot lokalt lag. De vant 5-4. 12 deltakere var på kurs om Stortingsvalget. Det ble diskutert ivrig. Gruppa lagde spørsmål til politikerne. De er blitt sendt til partiene. Anne Jorunn Økland var på kurs om Stortingsvalget. Det syntes hun var gøy. Hun lærte en del nytt. Anne Jorunn kommer fra Stord. Hun er

tillitsvalgt på andre året i lokalaget. I vår ble hun valgt inn i fylkestyret. De sendte henne på organisasjonsleiren. Ole Jonas Gran har vært på leiren i alle år. Han har jobbet med klesvasken. Han hjelper til med litt av hvert annet også. Han er morgenfugl. Ole Jonas lager kaffe til de andre på huset på Hove.

Litlabø-leiren

NFU Stord og Fitjar lokallag hadde sommerleir på Litlabø i begynnelsen av juli. Det er andre året de arrangerer leir.

Samfunn for alle fikk Ruth Anne Lidal og Marion Johannesen til å ta bilder på leiren. De var to av mange deltakere.

- Vi er fornøyd med leiren, sier Ivar Eik, leder i lokallaget.
- Vi hadde lært av noen feil vi gjorde i fjor. Så i år gikk alt mye bedre.

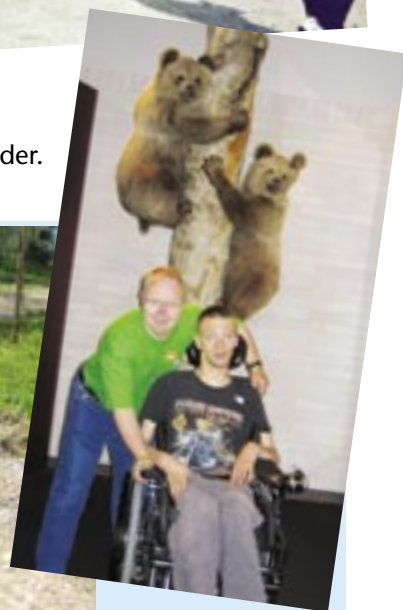
Leiren var også i år et samarbeid mellom NFU og Norsk Folkehjelp, støtta med midler fra stiftelsen Helse og Rehabilitering. Mange av deltakerne var med på kurset om førstehjelp.

50 personer var på Tittelsnes på stort ridesenter. En kveld var leirdeltakerne på Frugård på diskotek og spiste pizza. Det var stor stemning og mange dansa. Deltakerne fikk prøve den nye Tysneshallen. Der ble de mottatt av ordføreren.

Vil du se leiravisa til sommerleiren? Se på nettstedet til NFU, og gå til NFU Stord og Fitjars nettsider.

Trysil-leiren

Til sammen 40 deltok på sommerleiren til NFU Akershus i juli. Deltakerne var fornøyd med leiren. Været var med dem.

Det var strålende vær hele uken. Det gjorde at alle kom i ekstra godt humør. Deltakerne fikk en hel dag på Skogbruksmuseet på Elverum. Det syntes de var spennende. De hadde

hundekjøring en dag. Den tradisjonelle kulturstien var i år med spørsmål om unionen. Det er hundre år siden unionen ble oppløst i år. Tove-Britt Henriksen hadde samtalegruppe med noen deltakere. De snakket om boka Kjærlighet mot strømmen. Den handler blant annet om å forelske seg i en kjendis.

På offensiven i Bergen

Bystyret i Bergen har vedtatt å prioritere utviklingshemmede i årene fremover. NFU Bergen har fått betalt for sitt påvirkningsarbeid.

Bergen kommune har foretatt en behovsutredning for utviklingshemmede. NFU Bergen ba om deputasjon da saken kom opp. Lokallaget stilte opp på møtet i Bystyret og fikk gitt uttrykk for hvilke behov som var prekære for utviklingshemmede i Bergen. I forkant hadde de fått god pressedeckning på sine synspunkter.

Som et resultat av medieomtale og påvirkningen fattet Bystyret flere vedtak. Bystyret ba byrådet fremlegge egen sak som tallfester videre utbygging/etablering av boliger for utviklingshemmede. Saken må også inneholde tidsplan for utbyggingen. Det skal også i perioden 2005 – 2008 opprettes 30 nye varig tilrettelagte arbeidsplasser.

- Mange gir uttrykk for bekymring rundt boligsituasjon. Vi er fornøyd med at saken blir tatt tak i, men frustrert over at Bystyret ikke vedtok en strategiplan for boligutbygning til de 60 utviklingshemmede med et akutt boligbehov. Det opplever vi som en utsettelse av nødvendige tiltak, sier

Kristine Bech-Sørensen, leder i lokallaget.

For å holde saken varm har de også sendt brev til Fylkesmannen om saken. - Vi er interessert i å få vite på hvilken måte Fylkesmannen vil følge opp en så viktig sak som å iverksette boliger til de 60 personene med et akutt behov, forteller Bech-Sørensen.

Høring

Bystyret vedtok også at det skal arrangeres en høring om boligbygging, tjenester og tiltak for mennesker med utviklingshemming. Høringen finner sted senest i begynnelsen av oktober. - Her skal vi være til stede og gi uttrykk for de behov våre medlemmer melder om. Vi skal presse på for at de positive signalene blir en realitet, sier Bech-Sørensen.

Lederen av lokallaget er svært fornøyd med arbeidet så langt. Bech-Sørensen mener de har et godt utgangspunkt for å bedre situasjonen for utviklingshemmede i Bergen. Styret i NFU Bergen jobber godt. De har god kontakt med politikere. Det vil de benytte seg av fram mot høringen i oktober. Men først skal vi ha medlemsmøte 6. september om bolig- og skole spørsmål. Vi har invitert de politiske partiene og de har meldt fra at de kommer, avslutter hun.

Bergen kommune skal gi bedre tilbud til utviklingshemmede. Lokallaget til NFU er blitt hørt. De har vært på møte i bystyret. De fikk fortalt hva utviklingshemmede trenger i Bergen. De har også gitt uttrykk for det i avisene i Bergen. Kommunen skal finne ut

hvor mange boliger som skal bygges til utviklingshemmede. De skal også si når de vil være ferdige. Det skal komme 30 nye arbeidsplasser. I oktober skal det være et møte om tilbudet til utviklingshemmede. Der skal lokallaget være og si sine meninger.

BLIR ROLLEMODELL: Ragnhild Gustavsens klar for Zambia.

- Jeg gl

Tekst og foto: Vidar Haagensen

I september reiser Ragnhild Gustavsens til Afrika. Hun skal lære andre utviklingshemmede å tale sin egen sak.

- Jeg gruer meg ikke, men bare gleder meg til å reise og holde kurs. Jeg skal fortelle om meg selv og fortelle hvordan jeg har deltatt i NFU. Fortelle hva NFU står for og driver med. Jeg deltok i medvirkningsprosjektet og det lærte jeg masse av, sier Ragnhild Gustavsens. Medvirkningsprosjektet til NFU var et prosjekt for å gjøre flere utviklingshemmede aktive i organisasjonen. Det foregikk i årene før og på siste landsmøte.

DELEGAT PÅ LANDSMØTET: Ragnhild sammen med Elisabeth Dabengwa og Matsolo Letlatsa fra Lesotho.

eder meg

I september skal Ragnhild være den viktigste personen på et to-dagers kurs i Zambia. Ni utviklingshemmede med ledsagere fra den zambiske interesseorganisasjonen for utviklings-hemmede skal delta. En fra hver region av landet. Tanken er at de kan lære bort til andre det de lærer på kurset.

- Jeg ble tryggere på meg selv av medvirkningsprosjektet. Det lærte meg å stå mer på egne bein. Jeg turte å stå på talerstolen. Jeg kjente at jeg hadde sterke meninger. De ville

jeg fortelle til andre. Så har jeg fått nytte av det ellers også. Begynte igjen på skolen og tok opp fag, sier hun.

Ragnhild er med i fylkesstyret i Vestfold og var delegat på siste landsmøte.

Kurset i Zambia er et pilotprosjekt. Det er første skritt mot det langsiktige målet om å gjøre utviklingshemmede til aktive deltakere i nettverket av ti interesseorganisasjoner for utviklingshemmede i sørlige Afrika, og i de nasjonale organisasjonene. I første omgang er det den zambiske organisasjonen som nyter godt av kurset. Kurset holdes i forkant av det årlige nettverksmøtet. Der vil et av temaene være aktiv deltakelse fra utviklingshemmede.

Evalueringen av det første kurset vil fortelle hvordan gå fram videre.

NFU støtter nettverket økonomisk og med kunnskap og erfaring fra arbeidet i Norge og internasjonalt. Det var i fjor på nettverksmøtet til nettverket i Tanzania at NFU fikk forespørsel om et slikt kurs.

- Da vi kom hjem fra møtet i fjor, måtte vi sette oss ned og tenke på hvem som kunne være med på å holde kurs. Vi kom fram til Ragnhild. Hun har deltatt i det opplegget vi har hatt for å gjøre medlemmer med utviklingshemming aktive og er i dag en aktiv tillitsvalgt, sier Helene Holand.

I neste utgivelse av Samfunn for alle kan du lese om hvordan det gikk med Ragnhild Gustavsen og kurset.

Ragnhild Gustavsen reiser til Zambia i september. Hun skal lære andre utviklingshemmede å tale egen sak. Det skal være et to-dagers-kurs. Hun skal

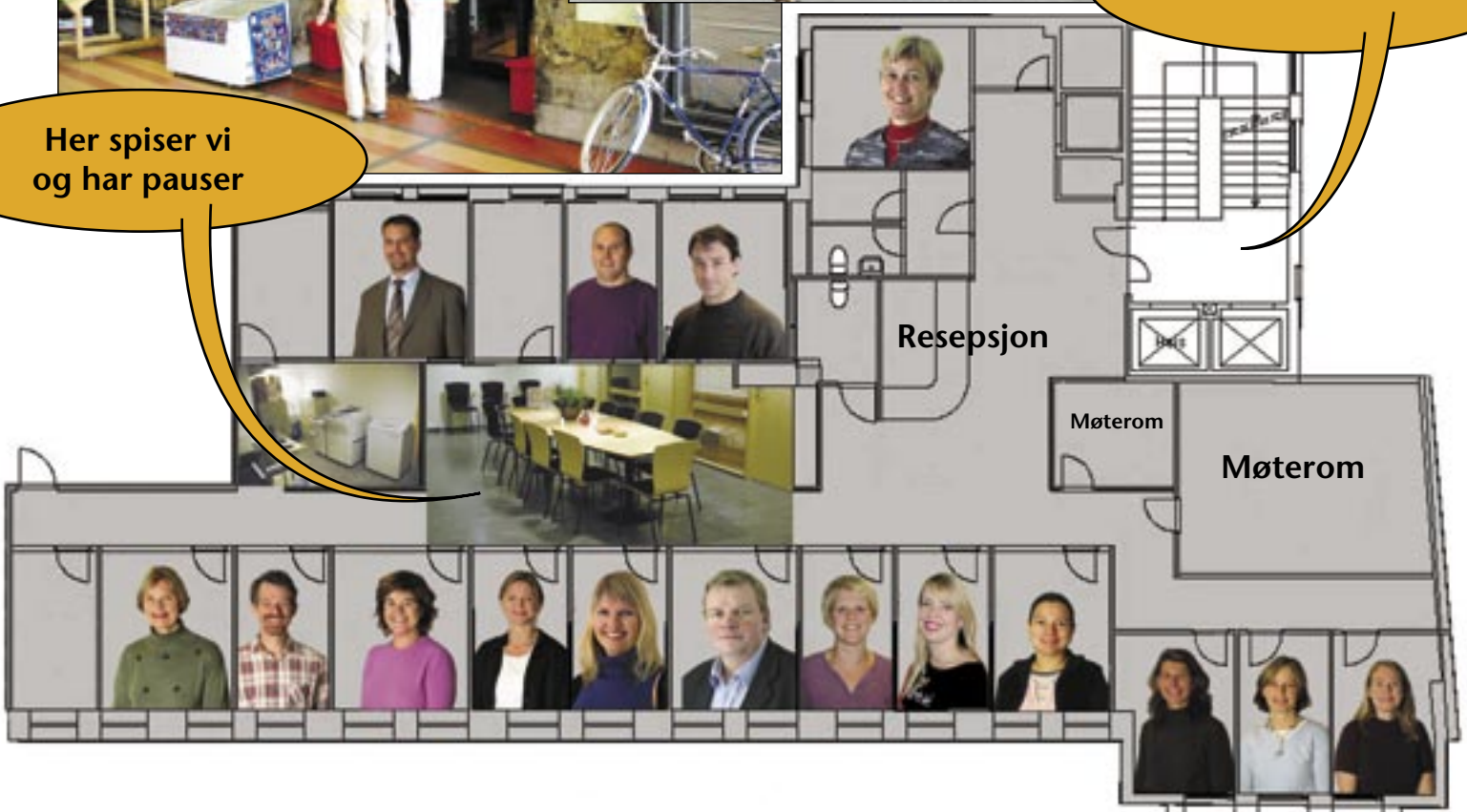
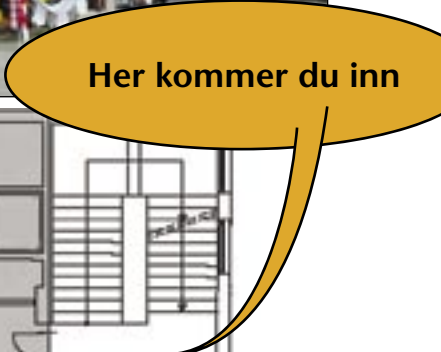
fortelle om seg selv og hva hun gjør i NFU. Hun er tillitsvalgt. Hun sitter i styret i Vestfold fylkeslag. Hun har tidligere vært med på et

prosjekt i NFU. Ragnhild lærte hvordan bli aktiv i egen organisasjon. – Jeg har blitt tryggere på meg selv av det, forteller hun.

NFU har flyttet

Youngstorget 2A er NFUs nye besøksadresse. Forbundet har kontorer i 7. etasje. Inngang er Operapassasjen.

Fra Youngstorget går du inn i Operapassasjen. Det er første oppgang til høyre. Velkommen!

Inkluderande skule: Vil dei ikkje eller klarer dei det ikkje?

Kven er "dei"? "Dei" er politikarar som sidan 1975 har fått lov å kaste om seg med fine og uforpliktande ord som dei ofte har plukka opp på den internasjonale arenaen og funne tidsmessig å nytte. Dei har skrivne under på internasjonale traktatar og erklæringar for å vise kor langt framme vi er i tenkinga vår. Ulike regjeringar har prøvt å overgå kvarandre i reformiver for å vise kor handlekraftige dei er. Det verste er at dei berre får lov til å halde fram.

Jau, det var verkeleg i 1975 at spesialskulelova vart innarbeidd i grunnskulelova. Der vart det klart slått fast at den vanlege skulen hadde totalansvaret for alle elevar: Skulen skulle vere for alle. Då skulle ein tru at politikarane la seg i selen for å realisere intensjonane i lova? Blomkomiteen si innstilling i 1970 vart tolka som om det berre var snakk om ei fysisk integrering av funksjonshemma og ikkje spesifikke krav til at skulen måtte endre seg. Blomkomiteen slo fast at tre omgrep skulle liggje til grunn for integreringa:

- Å kunne høyre til i eit sosialt fellesskap
- Å kunne delta i godane i fellesskapet
- Å ha medansvar for oppgåver og forpliktingar

Det vart lagt vekt på at integreringa skulle vere ein samspelsprosess der deltakarar med ulike føresetnader kunne vere aktivt med utan frykt for å røpe eller tape identiteten sin.

Kven i all verden var det som fekk lov til å ta desse flotte formuleringane og redusere dei til snakk for berre ei fysisk integrering. Alle kan sjå kva komiteen la til grunn, likevel vart resultatet så annleis!

Med brei pensel skulle så denne forståinga få lov til å vere rådande i 20 år. Først i L97 gjorde ein freistnad på å kome seg lenger i tenkinga. Då hadde ein vore aktiv internasjonalt for å realisere intensjonen i Salamanca-erklæringa av 1994 om den inkluderande skulen og omgrepet "inkludering" kom offentleg på trykk også i Noreg. No har vi i åtte år prøvt å realisere målsettinga om den inkluderande skulen med heller magert resultat. Bondevikregjeringa har sanneleg ikkje medverka til noko vidare positiv utvikling. Snarare tvert imot: Fokuset er no på fag og individuelle prestasjonar der tidlegare samhandlingsarenaer er fullstendig borte. Men dei snakkar framleis om den inkluderande skulen i stortingsmeldingane sine. Kanskje trur ein at ein skal få halde fram med å gøyme seg bak diffuse formuleringar. "Splitt og hersk" – haldninga som kom fram gjennom NOU 2003:16 "I første rekke" vart heldigvis moderert gjennom Stortingsmelding nr.30 (2003 – 2004): "Kultur for læring". Her vart det i alle fall slått fast at det må setjast i verk spesielle former for tilpassing av opplæringa når opplæring ikkje kan gjevast innafor rammene av den ordinære tilpassa opplæringa som er fastsett i læreplanen.

Difor må vi no ikkje ein gong til la oss lure inn i ein leik med omgrep der vi trur at det er orda som er viktige. Vi må aldri gløyme at det er læringsutbyttet til eleven som er det viktigaste. Då snakkar eg heller ikkje berre om fag. Eg legg til grunn eit heilskapleg læringsutbytte der fag kan vere hjelpemiddel på vegen framover mot å realisere eigne evner, interesser og haldningar. I tillegg må opplæringa handle om evne til kommunikasjon, ikkje berre prat, til sosial læring og utvikling av kreativitet og skaparevne. Vi kan ikkje snakke berre om utdanning, men om danning av heile menneske.

Difor kan eg ikkje fri meg for å like omgrepet "tilpassa opplæring". Eg synst dette omgrepet ber i seg intensjonane slik eg vel å tolke intensjonane i Blomkomiteen si innstilling. I NFU har vi lenge snakka om "ein skule for alle". Føyer vi til tilpassinga burde formuleringa "tilpassa opplæring i ein skule for alle" vere dekkjande. Då slår vi fast at "tilpassa opplæring" er eit overordna omgrep og at det sjølvsagt skal gjelde alle elevar.

Då er ringen slutta: I Grunnskulelova av 1975 i § 7 står det nemleg at alle elevar har rett til å få ei opplæring i samsvar med dei evnene og føresetnadane dei har.

Er det då ikkje rart at 30 års skuletenking ikkje har ført oss eit steg nærmare gjennomføring av intensjonen? Etter mi meining er dette

ei fallitterklæring mot det norske skulesystemet.

Det må vere med ein litt flau smak i munnen at norske skulepolitikarar presenterer den norske røyndomen i utlandet. No er det vår plikt å sjå til at intensjonar blir realitetar.

Steinar Sandnes
Landsstyremedlem og leiar av opplæringspolitisk utval i NFU.

I 1975 fikk vi ei ny skulelov. Lova om spesialskulen blei innarbeidd i

grunnskulelova.

Skulen skulle ha ansvar for alle elevar.

Ein skulle få høyre til i eit sosialt fellesskap.

Vi skulle ha ein skule der alle fikk være seg sjølv.

30 år seinare har ein ikkje lykkast med det.

Politikarane bruker fine ord og uttrykk.

Dei har dårlege resultat å vise til.

Politikarane burde være flau.

NFU må sjå til at tanken om inkluderande skule blir verkeleg.

Vi må seie "tilpassa opplæring i ein skule for alle".

Det betyr at ein elev får lære etter føresetnadane sine.

Samstundes får eleven være med i skulens fellesskap.

Landsmøtet i sikte

av Vibeke Seim-Haugen

NFUs administrasjon har flyttet inn i nye lokaler på Youngstorget i Oslo. Vi har fått moderne, tilgjengelige og hensiktsmessige lokaler. Flyttingen gikk smertefritt og allerede etter noen dager var vi oppe og gikk både på nett og telefon. Det er utrolig hvor lett det går med skikkelig planlegging. Jeg hadde flinke folk som gjorde denne oppgaven utrolig bra.

Vi har en annen stor planleggingsoppgave foran oss. Det er rundt 13 måneder til nytt landsmøte skal avholdes, nærmere bestemt 26. – 29. oktober 2006 på Lillehammer. Landsmøtet er som de fleste av våre lesere vet, NFUs høyeste myndighet. Det er der landsstyret skal rapportere om virksomheten i landsmøteperioden. Nytt landsstyre med forbundsleder og nestleder for neste landsmøteperiode skal velges. Samt at vi skal behandle diverse saker og gi føringer for NFUs videre arbeid.

På fylkeslagenes årsmøter i 2006 skal det velges landsmøtedelegater. Det vil si de som skal være med å bestemme på landsmøtet. Et landsmøte gjør seg selvfølgelig ikke selv. Det krever tid og ressurser både for tillitsvalgte og administrasjonen. Oppland fylkeslag vil være med å hjelpe oss i forberedelsene

slik fylkeslag i fylket hvor landsmøtet tidligere har blitt arrangert, har vært med. I skrivende stund går innkallingen til fylkesledersamlingen for høsten ut. Her står selvfølgelig landsmøtet på dagsorden.

Tilbake til våre nye lokaler, her jeg sitter og skriver. Fra mitt kontor har jeg en fantastisk utsikt til blant annet Statsministerens kontor. Hvem som sitter der etter valget, det gjenstår å se. Uansett hvem det blir, så skal han eller hun få høre fra oss.

NFUs administrasjon har flyttet til nye lokaler. Vi er nå på Youngstorget i Oslo. Vi har fått moderne og tilgjengelige lokaler. Flyttingen gikk bra, fordi vi hadde planlagt godt.

Neste store oppgave er landsmøte. Det krever mye planlegging. Landsmøtet er i oktober 2006 på Lillehammer. Oppland fylkeslag vil hjelpe administrasjon og landsstyret i planleggingen.

Rammer barn med funksjonshemming særlig hardt:

Kutt i SFO-tilbud

Tekst og foto: Bitten Munthe-Kaas

SFO-tilbudet varierer rundt om i landet. Dårlig kommuneøkonomi er viktig årsak til svekket tilbud. Men mye kan oppnås med riktig holdning og vilje til å inkludere. Vi har oppsøkt en kommune med godt tilbud i SFO for elever med utviklingshemming.

I 2002 kom en landsdekkende evaluering av skolefritidsordningen. Mange foreldre til barn med funksjonshemming ga tilbakemelding om at dette tilbudet ikke passet for deres barn med mindre det ble satt inn ekstra ressurser.

Barn har ingen individuell rett til et tilbud i SFO. Dette til tross for at SFO er svært viktig for deres utviklingsvilkår. Når tilbudet er dårlig med manglende bemanning, manglende tilgjengelighet og manglende fleksibilitet og ikke minst helhetssyn hos skolens ledelse til å se SFOs

muligheter i forhold til skolens tilbud, rammer det elever med funksjonshemming særlig hardt.

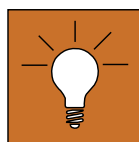
Tilbudene som gis i SFO varierer rundt om i landet. Fra og med høsten 2003 har finansieringen av denne ordningen skjedd via rammetilskuddet som kommunene får fra staten. Det har ført til en ytterligere reduksjon i tilbudet til barn med funksjonshemming flere steder.

Nytt skoleår

Et nytt skoleår står for døra. I stedet for å grave i alt det negative, har

Samfunn for alle denne gangen valgt å rette søkelyset på Meland kommune. Her er det til tross for trange lokaler i kjølvannet av dårlig økonomi et godt SFO-tilbud til alle elever. I de fem barneskolene som har barne-trinn, går det ti elever med funksjonshemming.

Her bor Yvonne og Amalie som begge har svært sjeldne diagnoser med blant annet utviklingshemming. Vi møtte de to jentene på deres respektive skolefritidsordninger ved henholdsvis Sagstad skule og Vestbygd skule.

Meland er nabokommune til Bergen med reisetid fra kommunesenteret Frekhaug til Bergen sentrum på under en halv time. Ved årsskiftet hadde kommunen ca. 5 800 innbyggere. Melands tilbud spesielt til mennesker med utviklingshemming ble godt kjent både innenfor og utenfor landets grenser i kjølvannet av ansvarsreformen.

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede:
Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no

Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

Yvones skole- og SFO-tid ved Sagstad skule: Fokus på gode opplevelser

- Jeg gruet meg til Yvonne skulle begynne på skolen, men ble til gjengjeld gledelig overrasket da rektor spurte oss hva skolen kunne gjøres for at datteren vår skulle trives. Siden har hun hatt sine egne rom på Sagstad skule som også fungerer som SFO i nærheten av klassen. Med dette som base, er hun sammen med de andre når dagsformen tillater det.

Mamma Kirsten Torvik kan mer enn fagfolk flest om datterens sjeldne og progredierende stoffskiftediagnose Zellwegger syndrom. Hun roser både Meland kommune som hun mener gir et helhetlig tilbud til Yvonne, og ikke minst Haukeland sykehus der datteren har vært "svingdør"-pasient siden hun ble født for åtte og et halvt år siden. Til høsten skal hun begynne i tredje klasse.

Da diagnosen ble satt, fikk foreldrene beskjed om at de ikke kom til å få beholde Yvonne mer enn det første leveåret. Men selv om den vesle jenta har vært livstruende syk mange ganger siden, har hun trosset legenes dystre spådommer – til tross for at hun sakte, men sikkert har mistet både språket og andre funksjoner. I tillegg til epilepsien er tiåringen blind, har utviklingshemming og bruker rullestol. Selv om hun kan høre litt, blir hun definert som døvblind.

Basen

Yvonne er sammen med klassekameratene i den grad hun orker. Hun får ofte epileptiske anfall når det er for mye støy og for mange mennesker rundt henne. Hver dag

kommer det ansatte fra kommunens pleie- og omsorgstjeneste til Sagstad for å gi Yvonne medisiner. Avhengig av dagsform og årstid må hun medisineres mellom fem og ti ganger i døgnet. Yvones assistenter tar seg av matingen, som skjer til faste tider via en knapp på magen.

Kirsten Torvik er opptatt av at datteren ikke kan smake den flytende næringsmaten hun får via knappen på magen. Derfor lager hun mat hjemme som Yvonne får lukte og kjenne på. Tiåringen fryder seg over å ta på en brøddeig, er spesielt opptatt av lukten av kaffe og vaniljesaus, er glad i å være i vann, elsker ballonger, liker å huske og å holde ting som rister. Musikk er også en viktig del av hverdagen hennes.

De ansatte fokuserer mest på at Yvonne skal ha gode opplevelser i skole- og SFO-tiden. Kirsten Torvik påpeker at både de og hun selv etter hvert har lært seg at det er bedre å tolke hvilke opplevelser Yvonne kan ha glede av og tåle seg på, fremfor å døyve sin egen dårlige samvittighet ved å ta henne med på for mange aktiviteter som gjør henne syk og utslitt.

- Jeg blander meg ellers lite i tilbudet Yvonne får på skolen og SFO så lenge jeg ser at det ivaretar hennes behov. Men jeg sier fra hvis det er noe jeg ikke synes om, og er ellers opptatt av at det skal stilles krav til henne. For hun liker å ha overtaket!

Yvones mamma gir samtidig uttrykk for at hun ikke er så opptatt av fagkompetansen til de som har med

datteren å gjøre.

- Et varmt hjerte og livserfaring er etter min mening minst like viktig som alskens vitnemål - noe som ikke minst preger de to fantastiske avlasterne mine som Yvonne er hos to netter og to ettermiddager i uka, hver tredje helg og en uke hver om sommeren.

Klassestyreren

- Yvones forholdsvis nye klassestyrer er virkelig et menneske etter mitt hjerte, fortsetter Kirsten Torvik. - Hun har satt inn en ekstra pult i klasserommet. Da de andre elevene spurte om det skulle begynne en ny gutt eller jente i klassen, svarte hun ganske enkelt at det er Yvones. Hun minnet dem på at Yvonne på denne måten er i klassen når hun ikke er der. For meg som mor føles det fantastisk. Sist hun hadde bursdag hadde klassekameratene laget sang og gave. I sommer fikk Yvonne til og med feriekort fra Hellas fra en klassevenninne. Det er sånt som varmer og sier meg noe om at inkludering fungerer selv for en så vidt svakt fungerende elev, sier Kirsten Torvik.

Yvonne leker sammen med Amanda Louise og Natalie i SFO-tiden. Assistent Eli Flatøy holder et våkent øye med sin elev (foto: Arnt Brakstad).

Ikke noe skille mellom Yvones skole- og SFO-tid:

- Alt er preget av forutsigbarhet

- Det er ikke noe skille mellom Yvones timeplan i SFO- og i skole-tiden. Alt som skjer er preget av forutsigbarhet for at hun skal føle seg mest mulig trygg.

Spesialpedagog Marit Veland Thorsen som har det pedagogiske ansvaret for Yvonne, viser til at det tas utgangspunkt i døvblindedagogikken når det utarbeides tiltak for åtteåringen, og at de ansatte får veiledning av folk fra Regionsenteret for døvblinde.

Veland Thorsen påpeker at Yvonne ser svært dårlig.

– Hun hører, men reagerer ikke alltid på lydinntrykk. Det er avhengig av hvor hun til en hver tid har kosen-trasjonen. Det vi jobber med er derfor sans- og taktil stimulering. Hver av oss som arbeider med henne i det daglige har alltid et konkret kjennetegn når vi er sammen med Yvonne. Foreldrene bruker de samme kjennetegnene hjemme når de snakker om oss som er på skolen.

- Vi er to spesialpedagoger og tre assistenter som arbeider fast med Yvonne. En eller to av oss er alltid sammen med henne. Det er viktig at alt vi gjør blir loggført ettersom alle sjelden er til stede samtidig. På den måten kan vi til enhver tid holde oss orientert om det som skjer. Vi ser arbeidet med Yvonne som et meget stort ansvar. Alt blir gjort for at både hun, foreldrene og vi som arbeider med henne skal føle oss trygge. Vi har kriseberedskap tilgjengelig hvis noe skulle skje slik at vi kan få øyeblikkelig hjelp når det er nødvendig.

De andre barna

- Da Yvonne begynte på skolen ønsket vi at hun gradvis skulle være mer sammen med klassekameratene både i skole- og SFO-tiden. Men etter å ha prøvd på ulike former for samvær i klassen, ute i friminuttene og på hennes "base", ser vi at hun ikke alltid profiterer på det. Hun trenger nærhet for å få noe ut av kontakten med andre, og kan bare forholde seg til en eller to personer samtidig. Hvis ikke blir det kaotisk. Hun har i tillegg lett for å bli syk og må vernes mot smitte fra andre elever, forteller Thorsen.

- Graden av samvær med andre blir derfor en balansegang. Det er viktig at hun er synlig i skole-samfunnet. Men det må være på hennes premisser. En god aktivitet er å invitere klassekamerater inn for å prøve boblebadet hennes. Etterpå serveres det vafler. Da kan Yvonne være på badet og høre lyder, kjenne på vannet og de våte klassekameratene. Hun har samtidig muligheten for å trekke seg tilbake hvis hun føler at situasjonen blir for uoversiktlig.

- Flere av de andre elevene lurer på hvorfor Yvonne ikke kan være mer sammen med dem både på skolen og SFO-tiden. Vi bruker en del tid på å informere om hva tiden hennes på skolen og SFO går ut på og hvorfor den er annerledes enn de andre

*Spesialpedagog Marit Veland Thorsen har det pedagogiske ansvaret for Yvonne
(Foto: Bitten Munthe-Kaas)*

elevenes. Lærerne på skolen har også fått informasjon som de har formidlet videre til sine klasser.

- Yvonne er alltid med på skoleavslutningene og felles aktiviteter for elevene i gymsalen hvis dagsformen gjør det mulig. Det er fint for henne og samtidig viktig for de andre at hun er til stede, sier Marit Veland Thorsen.

Amalie liker både å pusle og å ha assistent Rigmor Skurtveit i nærheten (foto: Arnt Brakstad)

Amalie (10) er den eneste med diagnosen trisomi 13Q3 i Norge:

Stortrives på SFO

- Amalie skal begynne i fjerde klasse til høsten. Vår datter er så vidt vi vet den eneste i Norge som har diagnosen trisomi 13Q3. Det betyr blant annet at hun har utviklingshemming, utydelig språk og er hyperaktiv. Amalie utviklet også tidlig hydrocephalus, men har alltid hatt dren som fungerer utmerket. Hun trives både i klassen sin og svært godt på SFO ved Vestbygd skule der hun går full tid.

Mamma Vigdis Kvalvågnes Heir viser til at tiåringens funksjonshemming gjør at hun i liten grad mestrer samspill og samlek med jevnaldrende. - Hun trekker seg fort ut når det er en voksen i nærheten – ettersom hun ennå er for liten til å være seg bevisst hvor mye hun faktisk trenger de

andre. Men Amalie liker å leke. Hun viser tydelig at det er enkelte barn som hun har spesielt lyst til å være sammen med også.

- Det at de ansatte i SFO er så vidt gode rollemodeller og hele tiden satser så bevisst på å få Amalie til å ta kontakt med de andre, takle samhandling, sosiale spilleregler og få tilbakemelding på seg selv er vi foreldre svært fornøyd med, understreker Vigdis Kvalvågnes Heir. Som til slutt gir uttrykk for en viss bekymring for at kommunen nå skal øke antallet barn pr. voksen i SFO i kjølvann av trang økonomi, og at det kan gå utover dette helt nødvendige tilbudet til Amalie.

- Hun utvikler seg bra

- Jeg har arbeidet med Amalie siden hun begynte på skolen. Hun utvikler seg bra og er nå for eksempel blitt mye flinkere til å ta initiativ både til samvær og til lek med de andre. Det er fortsatt et stykke vei å gå før hun får venner ettersom hun er lite utholdende i lek og tidvis overstyrer andre som ikke er så flinke til å sette grenser for seg selv.

Amalies assistent, Venke Erstad Hjertås har arbeidet i elleve år ved Vestbygd skule. Hun er mest sammen med Amalie i skoletiden – men også en god del på SFO. Hjertås viser til at Amalie har sine gode og dårlige perioder.

- I de dårlige har hun problemer med konsentrasjonen og strever dessuten med uro i seg selv. Da jobber jeg med henne individuelt. Men stort sett har hun sin skolehverdag og tid på SFO sammen med de andre, sier Venke Erstad Hjertås.

Venke Erstad Hjertås har vært assistent for Amalie siden hun begynte på skolen (Foto: Bitten Munthe-Kaas)

Har et nært samarbeid med SFO-lederne:

Rektorene er med

- Rektorene ved våre fem skoler med barnetrinn har et nært samarbeid og faste samtaletider med alle lederne av SFO der opplegget planlegges og diskuteres. Ingen av lederne har pedagogisk utdanning. De fleste er tidligere assistenter som har tatt fagbrev i barne- og ungdomsarbeid. Vi er godt fornøyd med jobben de utfører.

Konsulent ved skolekontoret, Arnt Brakstad, er involvert i omkring ti enkeltelevers opplegg ved ulike skolefritidsordninger i Meland kommune ettersom han også sitter i deres ansvarsgrupper. Han mener det pedagogiske SFO-opplegget ved de respektive skolene fungerer bra.

- I den grad det er misnøye med noe, må det være lokalitetene. Ingen av våre skoler har av økonomiske årsaker en egen base for SFO. Vi må bruke ordinære klasserom i stedet – som er for små flere steder. Dermed må møbler og utstyr flyttes hver dag – noe som tidvis er en belastning både for barna og de voksne som oppholder seg der.

På spørsmål om hvordan dette virker for elever med funksjonshemming,

svarer Brakstad at skolene etter beste evne forsøker å legge bedre til rette for dem og å bruke lokaler i SFO-tiden som fungerer godt nok for den enkeltes behov. Det settes også inn ekstra personale dersom foreldrene mener at barna deres trenger det.

- Flere av de omkring ti elevene med mer omfattende funksjonshemming som går på barneskolene våre, har i tillegg egne rom på SFO. Noen av dem trenger ro rundt seg når støyen fra de andre barna blir for voldsom. Det er nok derfor stort sett foreldre med barn uten funksjonshemming som klager over at SFO-lokalene er i trangeste laget. Vi har til gjengjeld gode utearealer – og det hjelper jo, sier Brakstad.

Riding og svømming

- Hvem betaler for aktivitetstilbud som riding og svømming som enkelte barn med funksjonshemming i Meland får i SFO-tiden?

- SFO må søke ledelsen på skolen om å få dekket ekstra utgifter til slike tiltak hvis ikke trygdeetaten betaler regningen. Dersom trygdeetaten skal betale, må for eksempel fysioterapeut godkjenne ride- og svømmeaktiviteten. Vi ser at det for noen barn av

ulike årsaker er svært viktig å være med på den type aktiviteter. Kommunen kan i enkelte tilfeller også betale for aktiviteter som det ikke er plass til i lokalene som brukes av skolefritidsordningen, sier Brakstad.

På spørsmål om alle barn med funksjonshemming som ønsker det får plass i SFO, svarer Brakstad bekrefte-

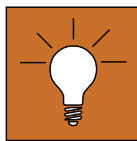
tende. - Det er en selvfølge for oss at barn med funksjonshemming skal ha dette tilbudet. Hittil har vi ikke satt begrensninger på inntak av noen barn til SFO. Mellom 50 og 60 prosent av elevene ved våre barneskoler fra første til fjerde klasse vil ha et slikt tilbud i skoleåret 2005/2006. I tillegg har også noen eldre barn med funksjonshemming plass i SFO. Vi forsøker å være fleksible i inntaket i den forstand at vi fortløpende tar inn barn som for eksempel flytter til kommunen. Det kan også skje endringer i foreldrenes jobbsituasjon eller være andre årsaker som gjør at de må søke etter fristen, sier Arnt Brakstad.

Flere utviklingshemmede har ikke godt skolefritids-ordning (SFO). Yvonne og Amalie har et godt tilbud. De får være med de andre barna. Når de trenger å være alene kan de

det. De har egne rom. Jentene bor i Meland kommune. Kommunen har riding og svømming som aktiviteter i SFO for funksjonshemmede. Skolene har ikke egne lokaler

for SFO. De bruker vanlige klasserom. Det kan være slitsomt for barna. Møbler må flyttes om på hver dag.

Dette er den tredje delen i en artikkelserie på fire, hvor målet med de tre første artiklene er å presentere innholdet i ytelsene **Pleiepenger, Hjelpestønad og Omsorgslønn**. Den siste artikkelen vil ta for seg forholdet mellom ytelsene og noen rettspolitiske betraktninger på om både reglene og praktiseringen er god nok.

Advokat Petter Kramås.

Omsorgslønn

Tekst: Petter Kramås

Omsorgslønn er en kommunal ytelse etter sosialtjenesteloven – til forskjell fra pleiepenger og hjelpestønad, som er trygdeytelser. Omsorgslønn utbetales til omsorgsyteren og er skattepliktig.

Etter sosialtjenesteloven § 4-3 har den som ikke kan dra omsorg for seg selv eller som er helt avhengig av praktisk eller personlig hjelp for å greie dagliglivets gjøremål, krav på hjelp etter lovens § 4-2 bokstav a-d. Hjelpebehovet må være av praktisk og personlig art. Sosialtjenesten har plikt til å sette inn hjelpetiltak til dem som uten offentlig bistand ikke kan dra omsorg for seg selv.

Reglene om omsorgslønn finnes i stl § 4-2 bokstav e og lyder slik:

“De sosiale tjenester skal omfatte [...] e) lønn til personer med særlig tyngende omsorgsarbeid.”

Slik loven er utformet, har omsorgslønn derved fått en plassering hvor den ikke faller direkte inn under ytelse man har krav på. Kommuner og fylkesmenn er ofte i sine vedtak og i sin veiledning overfor omsorgsyterne svært påpasselig med å slå fast at omsorgslønn er ikke en ytelse man har krav på. Det er likevel slik at når privat omsorg er det beste for om-

sorgsmottaker, foreligger derved en rett til omsorgslønn som i realiteten er en rettighet på linje med retten til de øvrige tjenester.

Omsorgslønn er særlig aktuelt for pårørende som utfører et omsorgsarbeid utover det som er vanlig. Et av formålene med ordningen er å gi en godtgjøring til de som utfører pleie- og omsorgsarbeid for nærstående og å legge til rette for at slikt privat omsorgsarbeid skal kunne fortsette. Omsorgslønnsordningen tar ikke sikte på å gi de som har tyngende omsorgsarbeid full lønn for hver time de arbeider.

Ordningen med omsorgslønn ble først innført i kommunehelsetjenesteloven med virkning fra 1. januar 1988, men flere kommuner innførte ordningen fra et tidligere tidspunkt. Reglene om omsorgslønn ble med virkning fra 1. januar 1993 flyttet til den nye sosialtjenesteloven.

Sosialdepartementet ga en utfyllende beskrivelse av ordningen i sitt

rundskriv I-1/93 side 110-111 og i rundskriv I-42/98. Det siste er et eget rundskriv om omsorgslønnsordningen basert på dagjeldende erfaringer, rettspraksis og fylkesmannsavgjørelser. Rundskrivene ligger nå tilgjengelig på Helse- og omsorgsdepartementets internett-sider. Du finner også aktuelle linker på våre nettsider under fagområdet sosialrett - www.hestenesdramer.no

Sivilombudsmannen har også senere uttalt seg om omsorgslønnsordningen – og følgende avsnitt illustrerer rettstilstanden pr i dag:

“Det følger av sosialtjenesteloven § 4-2 at kommunen har plikt til å ha en ordning med omsorgslønn. Den enkelte har likevel ikke et rettskrav på omsorgslønn, selv om det foreligger “særlig tyngende omsorgsarbeid”, hvilket følger av lovens § 4-3. Kommunen vil derfor ha en viss skjønnsfrihet med hensyn til om det skal gis omsorgslønn og størrelsen på omsorgslønnen. Det vil likevel kunne være åpenbart urimelig eller i strid

med god forvaltnings-skikk ikke å yte omsorgslønn i det enkelte tilfelle – eller dersom omsorgslønnen fastsettes for lavt. Det er her også grunn til å presisere at tjenestene samlet sett må ligge på et forsvarlig nivå sett i forhold til de behovene som skal dekkes.”

Kommunene er gitt mulighet til å se hen til trygdeytelser (f. eks. hjelpestønad) og andre sosiale tjenester når de utmåler omsorgslønn.

Antall timer omsorgslønn

Omsorgslønnen skal utmåles etter en individuell vurdering basert på omfanget av omsorgsarbeidet.

Rundskrivet sier at det ved timevurderingen skal legges vekt på hvor mange timer omsorgsyter utfører ”særlig tyngende omsorgsarbeid”. For personer som ikke har omsorgsplikt, kreves det ikke mer enn at omsorgsarbeid overstiger det som det er rimelig å forvente. Når et omsorgstrengende barn fyller 18 år kan det dermed utløse langt høyre omsorgslønn ut fra den forutsetning at foreldrene ikke lengre har omsorgsplikt (samtidig blir gjerne hjelpestønad vesentlig redusert, slik at kommunene ikke lengre kan ta hensyn til denne).

For å gi kommunen et best mulig grunnlag for å gjøre en individuell vurdering, anbefaler vi alltid at omsorgsyteren i søknaden gir en døgn- og ukebeskrivelse av alle omsorgsoppgaver med tidsangivelse, og at det i tillegg beskrives andre oppgaver som kommer i tillegg. En slik detaljert presentasjon gir en reell beskrivelse av hvor tyngende omsorgsarbeidet faktisk er og medfører også at kommunen må forholde seg konkret til spørsmålet om hvilket omsorgsarbeid kommunen mener kvalifiserer eller ikke kvalifiserer for omsorgslønn i de tilfeller søknaden ikke blir imøtekommet fullt ut.

Det er ikke et krav at det må gis heldøgns pleie for å få full om-

sorgslønn. De senere år har vi sett en positiv utvikling der det i større grad har vært gitt omsorgslønn tilsvarende 100 % stilling. Dette er et resultat av fylkesmannsavgjørelser i saker der det er fremmet klager over lavere timetall. Vi har imidlertid merket oss at 100 % omsorgslønn gis som 37,5 timer omsorgslønn pr uke, samtidig som en full stilling etter arbeidsmiljøloven er 40 timer pr uke. Når kommunene utbetaler omsorgslønn på basis av ukentlig timetall og ikke på basis av tariffavtalenes årslønnsrammer, er det imidlertid ikke naturlig å si at 37,5 timer pr uke er ”full omsorgslønn”, og dette er i så fall en utmåling som ikke er i tråd med lovgivers uttalte intensjoner.

Fastsettelse av timelønn

Rundskrivet sier følgende om timelønn:

”Det er vanleg at kommunane fastset timelønna til dei som får omsorgslønn likt som timelønna til heimhjelparar. Dette er i samsvar med Sosialkomiteen si utsegn, slik vi tolkar den.

Ofte blir dei som får omsorgslønn plassert i det lågaste lønnstrinnet for heimhjelparar. Vi rår til at kommunane fastset høgare timelønn dersom det er grunn til det, til dømes dersom søkjaren har utdanning som gjer vedkommande spesielt kvalifisert til å ha slikt omsorgsarbeid eller kommunen ikkje gjer søkjaren ein arbeidsavtale, men i staden ein oppdragsavtale.”

Mange kommuner har etablert en praksis med gjennomgående å velge lavest mulig lønnstrinn – dvs. lønn for heimhjelp uten noen ansiennitetsgodskrivelse. Dette er en praksis vi mener er i strid med regelverket. Det er få – om noen – ansatte i heimhjelpertjenesten som ikke får godskrevet noe ansiennitet. Selv arbeid i hjemmet kan godskrives med inntil 6 år. Tar en videre hensyn til at dette er en grunnlønn hvor det også gis helge-, kvelds- og nattillegg, utmåles normalt omsorgslønn langt under

gjennomsnittlig lønn for heimhjelpere i kommunene.

Lovens intensjon har vært å tilrettelegge for opprettholdelse av privat forpleining, da den ofte er den beste for omsorgsmottaker og er et viktig alternativ til institusjoner og lignende organiserte omsorgstilbud. Det er fra departementet understreket at dette er et arbeid som skal verdsettes – og at omsorgsyteren ikke skal føle seg som en sosialhjelpsmottaker.

Fra vår praksis opplever vi også at fylkesmennene er forsiktige med å gå inn og overprøve kommunenes lønnsfastsettinger så lenge disse holder seg på minstelønnsatsen for heimhjelpere. Men det er nå i en rekke saker oppnådd gjennomslag for at omsorgslønnen skal utmåles i tråd med omsorgsyters kvalifikasjoner. Dette gjelder f. eks. i saker der det er lagt vekt på at en ufaglært heimhjelp uten erfaring ikke hadde kunnet påta seg de tyngende pleieoppgavene som er utgangspunktet for utmålingen.

Det er videre verdt å merke seg at omsorgslønns-mottakere gjerne glemmes i lønnsoppgjørene og de etterfølgende lønnsjusteringene som følge av nye tariffavtaler. Timelønnen kan være fastsatt langt tilbake i tid og er ikke blitt justert i tråd med de årlige oppgjørene. Vi ser også at det her ikke er noe fagforbund, selv om noen er organiserte, som klarer å prioritere disse sakene eller har kunnskap nok til å presse kommunene slik at omsorgslønns-mottakere sikres riktige lønns- og arbeidsvilkår. Det er vanskelig å se for seg en ”streik” fra en omsorgslønns-mottaker, og gruppen er lite koordinert og har lite kunnskap om hverandre. Dette er spørsmål vi skal komme tilbake til i neste artikkel.

Tilknytningsforholdet mellom kommunen og omsorgslønns-mottaker

Da sosialtjenesteloven var ny, ble det i tilhørende rundskriv uttalt:

lover og regler

“Likeledes betyr det meget for et funksjonshemmet barn å kunne bli i hjemmet. Forutsetningen for at det private omsorgsarbeidet skal kunne fortsette, er imidlertid at omsorgsytterne ikke får økonomiske problemer på grunn av inntektssvikt.”

Departementet viste til oppdragsavtalene som var etablert forut for den nye loven og ga kommunene følgende føring:

“Forutsetningen for ordningen med omsorgslønn har vært at det etableres et arbeidstakerforhold med kommunen. Dette kan være et midlertidig ansettelsesforhold som opphører når omsorgsbehovet som er grunnlag for omsorgslønnen faller bort, jf Sosialkomiteens Innst O nr 56 (1985-86) side 5 første spalte. Så lenge avtalen varer, vil vedkommende i disse tilfellene ha krav på feriepenger og eventuelt lønn under sykdom fra kommunen fra første dag i samsvar med avtalen. Sosialdepartementet anbefaler at slike avtaler blir den vanlige ordningen.”

I det nye rundskrivet fra 1998 gjør imidlertid departementet helomvending på dette punkt – etter at det var fokus på spørsmål om lovligheten av midlertidige stillinger. Departementet anbefaler nå at kommunene i stedet

organiserer omsorgslønn gjennom oppdragstakerforhold.

I lovens forarbeider var utgangspunktet at tilknytningsformen skulle være som for hjemmehjelpere – på like vilkår. Stortingets Sosialkomité uttalte:

“Pleie og omsorg som utføres av nære pårørende, representerer en verdifull og nødvendig innsats i vårt velferdssamfunn. Familiepleiere som påtar seg krevende omsorgsoppgaver kan dessuten bli avskåret fra å delta i det øvrige yrkesliv. Komitéen mener derfor det er viktig at det ytes lønn til familiepleiere som hjemmehjelpere i den kommunale hjemmehjelpsordningen.”

Vi mener derfor at departementets helomvending kan innebære en omgåelse av stillingsvernet og følgelig også er i strid med lovens intensjon. Spesielt gjelder dette for omsorgsyttere med så omfattende omsorgsoppgaver at de ikke har mulighet for å delta i det ordinære arbeidslivet som gir pensjonsrettigheter og andre sosiale goder. I de enkeltsakene vi behandler ved vårt kontor, legger vi stor vekt på å få fram denne disharmonien mellom lovens forarbeider og kommunenes praksis basert på rundskrivet – vi påpeker også at

rundskrivet etter sin ordlyd ikke er til hinder for ansettelse, slik noen kommuner og fylkesmenn synes å oppfatte departementets rundskriv.

Det vesentlige ved valg av tilknytningsform er at det tas hensyn til omsorgsytters muligheter til å delta i det ordinære arbeidsliv ved siden av de private pleieoppgavene. Oppdrag vil gjerne være den beste organisering for omsorgsyttere som har ordinær stilling ved siden av sine omsorgsoppgaver. Disse kan da ikke ha mer enn 100 % stilling uten at reglene om maksimal arbeidstid brytes – sykelønnsrefusjonsrettighetene til hovedarbeidsgiver kan også forringes. Da er det positivt at omsorgslønn kan organiseres som oppdrag, ellers ville resultatet blitt at de ikke kunne få betalt for omsorgsarbeid som uansett utføres ved siden av ordinær jobb. Det er ikke noe vilkår for å få omsorgslønn at omsorgsyter faktisk har hatt et inntektstap.

Vi mener at arbeidsmiljølovens regler om begrensning i adgangen til midlertidig tilsetning ikke kan være i veien for at tjenesten organiseres som et arbeidstakerforhold, men vil komme tilbake til dette i vurderingen av gjeldende rett i denne seriens siste artikkel.

Det er verdt å merke seg at omsorgslønn kan komme til avkortning i omsorgsytters pensjonsrettigheter, men kan også danne grunnlag for pensjonspoeng i Folketrygden. Det gjelder egne samordningsregler i forhold til regler om rett til 3 pensjonspoeng som kan gis for ulønnet omsorgsarbeid.

Legg Høstkonferansen til Molde!

Nordvestlandets mest spektakulære Kultur- og Konferansehotel

- Kurs/konferanse for inntil 800 personer i plenum
- Tilsammen 169 rom
- Mange spennende aktivitetsmuligheter

Rica Seilet Hotel

Gideonvn. 2 • 6412 Molde
Tlf: 71 11 40 00 • Fax: 71 11 40 01
E-post: rica.seilet.hotel@rica.no

www.rica.no

Hege M. Folkedal
Hudterapeut

Vestre Brugate 12
3300 Hokksund
Tlf. 32 75 36 30

Hege's Hudpleiesalong

Arctic Omega-3 SELOLJE

MED: EPA
DHA, DPA

FLYTENDE

KAPSLER

Den ideelle Omega-3 kilden!

Dokumentert effekt:

- For ømme og stive ledd*
- Lett blodtrykk- og kolesterolsenkende
- Ved mild psoriasis og tørr hud
- Positivt for nervesystemet
- Nyttig for diabetikere
- Rent naturprodukt

www.selolje.no

*studier ved Haukeland Sykehus

Markedets reneste selolje. Godkjent av Mattilsynet.

JA TAKK, jeg vil gjerne ha tilsendt
Arctic Omega-3 Selolje
Direkte i postkassen • Ikke oppkrav •
Engangsbestilling/ikke abonnement

Flytende

Send meg _____ stk.
flasker 100ml
à kun kr. 99,-
+ porto/eksp. kr. 22,-

Send meg _____ stk.
4-pk. flasker 100ml
à kun kr. 316,-
+ porto/eksp. kr. 20,-

Kapsler

Send meg _____ stk.
boksar à 120 kapsler
pr/stk kr. 128,-
+ porto/eksp. kr. 22,-

Send meg _____ stk.
3-pk. boksar
à kun kr. 310,-
+ porto/eksp. kr. 20,-

Navn:

Adresse:

Postnr.:

Sted:

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribusjon av
Arctic Omega-3

JFM Sunile AS
Svarsending 7899
0097 Oslo

Postboks 109 - 5002 Os
Tlf. 66 30 10 00 - Fax. 66 30 10 18
post@selolje.no

MJØS • KIRURGENE

Venter du på operasjon?

Vi er med i fritt sykehusvalg,
og kan nå hjelpe deg raskt:

- ORTOPEDI
- GYNEKOLOGI
- PLASTISK KIRURGI

Du betaler kun offentlig egenandel.

Tordenskjoldsgt. 13-15 • 2821 Gjøvik
Telefon: 61 14 50 50 • Telefax: 61 14 50 60

www.mjoskirurgene.com

ANDELSLAG FOR BRUKERSTYRT
PERSONLIG ASSISTANSE

Selvsagt skal funksjonshemmede styre eget liv!

- vil du styre ditt eget liv?
- kjenner du noen som vil styre sitt eget liv?
- er du beslutningstaker i en kommune som vil vite mer om BPA?
- eller er du interessert av andre grunner?

Da håper vi du kommer til ULOBAs

Informasjonsdag om Borgerstyrt personlig assistanse (BPA)

Mo i Rana	Meyergården Hotell	15. september
Risør	Rådhuset	28. september
Finnsnes	Finnsnes Hotell	5. oktober
Bodo	Rainbow Hotell	7. oktober
Floro	Quality Hotell	13. oktober
Otta	Nordlandia Hotell	26. oktober
Alvdal	Aukrustsenteret	27. oktober
Eidsvoll	Letohallen	1. november
Sarpsborg	Quality Hotell	3. november
Stjørdal	Rica Hell Hotell	9. november
Bomlo	Bomlo Hotell	17. november

Alle informasjonsdager er fra kl. 09.30 - 15.30.
Bindende påmelding: tlf. 32 20 59 10, eller adm@uloba.no
senest 7 dager før. Enkel lunsj serveres. Gratis adgang.
Les mer om ULOBA på www.uloba.no

VELKOMMEN TIL EN SPENNENDE DAG OM BPA

Akershus	Sigdal Kjøkken as 3358 Nedre Eggedal Tlf. 32 71 40 00 - Fax. 32 71 38 41 www.sigdal.com
TAK OG BLIKKARBEIDER KETIL PEDERSEN Bjosted - 1408 Kråkstad Tlf.: 64 86 38 97 - Mobil: 90 79 93 28 MED EGEN LITEN TAKBUTIKK	Telenor Mobil AS
BYGGMAKKER Ski Bygg A/S Kjøppestadvn. 44, 1400 Ski Tlf. 64 85 46 00 - Fax 64 85 47 50	IVAR'S ELEKTRO expert •Åmotsenteret-Åmot• •Gulskogen senter-Drammen•
Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50	<i>Børre Martinsen</i> Tømmertransport *Støtter NFU*
Aust Agder	Nore og Uvdal kommune
Norlandia Sørlandet Hotell Grimstad •Vær vår gjest •Besøk oss• www.sbhk.no Tlf. 37 09 05 00	FEMINA Dame og Herrefrisør Hønefoss 32 12 14 67/45 65 Vikersund 32 78 78 11
Vegårdshei Sparebank 4985 Vegårdshei Tlf: 37 17 00 60	Hordaland
Buskerud	ALGAARD AS Ekraveggen 27, 5261 Indre Arna Tlf. 55 39 31 00
Solumsmoen Servicesenter AS 3355 Solumsmoen •Stopp hos oss•	Espevær Gjensidige Assuranseforening 5444 Espevær. Tlf. 53 42 42 39
<i>Anonym Støtte</i>	Hedmark
Vekst Vinn Industri Drammen AS støtter NFU-lokalt www.vinn-drammen.no Tlf: 32 21 08 60	Sikkeland's Regnskapskontor Elvarheimgt. 10, 2408 Elverum Tlf. 62 41 08 60 - Fax. 62 41 03 68
SLEMMESTAD BIL A/S *Oppretting*Lakkering*Bilglass*Bilgummi 31 28 16 16 Bolligveien 5, 3470 Slemmestad	Sør-Trøndelag
Gol Camping *Alt for et vellykket opphold i Hallingdal* www.golcamp.no	Mercedes-Benz Motor-Trade AS

 TRANSPORT & GRAVING AS

- * Graving
- * Transport
- * Maskintransport
- * Feiing
- * Grus
- * Subbus
- * Bark
- * Sprenging
- * Salg av jord
- * Salg av ferdigplen
- * Salg av torvtak
- * Salg av stenmasser

Bjørn Vidar Brenden
Modumveien, P.boks 53, 3411 Sylling
Mobil: 952 27 176 Tlf.: 32 84 72 72 Fax. 32 84 92 59
E-mail: brenden@bl-as.no www.bl-as.no

 Nord-Trøndelag Fylkeskommune

7735 Steinkjer, Fylkets hus
Tlf. 74 11 10 00 - www.ntfk.no
Støtter NFU i Nord-Trøndelag

 TRONDHEIM ENERGIVERK

 Ørland kommune

Tlf. 72 51 40 00
www.orland.kommune.no

 MEDINOR
Et AXIS-SHIELD selskap

Nils Hansens vei 4
Postboks 94 Bryn,
0611 Oslo
Tlf. 22 07 65 00
Fax. 22 07 65 05

**Oppleve - Lære - Spise
Jobbe - Hvile - Nyte - Sove
på:**

HOTELL HADELAND
Granavollen - 2750 GRAN
Tlf. 61 33 02 25
Fax. 61 33 23 25
www.hotell-hadeland.no

Kontakt oss gjerne for et tilbud på:

- Kurs / konferanse
- Seminarer
- Salg og ledermøter
- Firmafester
- Kick-off

BRENNO BLIKK
V/ Audun Brenno, Gol

Tak, blikk og ventilasjon
906 41 247

INTER-SUN A.S.
Verkstedsvn. 8 P.Boks 104
1401 Ski

nicole
DAMEKLÆR

Tlf. 64 85 53 00
Fax. 64 87 56 06

Buskerud	Roger Jensen Trading Company www.roger-jensen.com salg av maskiner m.m.	Oppland	Sør Trøndelag
Byggmester Kåre Jellum Eggedal, Tlf: 917 57 242	Tømrermester Ole Bjørn Simensen Dagali, 3580 Geilo Tlf. 915 97 535	Corinor AS 2846 Bøverbru Tlf: 61 19 70 70	Rissa Kraftlag BA Pb.38, 7100 Rissa Tlf: 73 85 92 00
Løff Kranservice Nils Løff AS *Bruk oss* Stott NFU*	Brødrene Warloff Aut. Maskinentreprenør 3320 Vestfossen Tlf. 32 75 70 76		Midtre Gauldal ASVO AS Rådhuset, 7290 Støren Tlf. 72 40 32 09 - Fax. 72 40 32 10
SKO BUTIKKEN Åmot *Vi har det som passer deg*	Oddvar Bringo Aut. maskinentreprenør Alfarvegen, 3540 Nesbyen Tlf./Fax.32 07 01 61-416 89 967	Reinsvoll Servicesenter 2840 Reinsvoll Tlf. 61 19 76 37	Melhus Regnskap AS Pb.10, 7211 Melhus Tlf: 72 87 82 00
Salong Alf Andersen Nedre Storg, 16 3015 DRAMMEN	New Electronic Sandmoen Næringsområde 4, 3300 Hokksund Termografering-Nettanalyse-Interaktrøff Tlf. 32 75 91 91	TIPPING	Oppdalsbanken O.Skasliensv.15, 7340 Oppdal Tlf: 72 40 40 40
Numedal Betong AS Tlf. 32 74 52 70 Bergstøl Pukkverk og Sandtak AS Nøre Bygg Tlf. 32 74 53 34/992 67 920	Øvre Hoen Grustak AS 3300 Hokksund - Fax. 32 75 10 89 Tlf. 32 75 10 59 - 907 58 769	Nammo NORDIC AMMUNITION COMPANY	Statoil Oljeservice Orkdal 7320 Fannrem Tlf: 907 98 165 - 913 38 965
Hurum Produkter ønsker NFU lykke til www.hupro.no	Troms	Telemark	Rema 1000 Hitra 7240 Hitra Tlf: 72 44 41 44
FERIE PÅ HAGLEBU Norefjells Solside Haglebu Camping	Finnsnes Hotell AS Strandv.2, 9300 Finnsnes Tlf: 77 87 07 77	ØVERLAND TRANSPORT AS Moflotvn. 94, 3660 Rjukan Tlf. 35 09 42 95 Mob. 992 16 200 Tlf. 35 09 42 25	ITAB INDUSTRIER AS 7105 Stadsbygd Tlf: 73 85 63 50
eiendomsmegler 1.no/modum • Bruk oss • støtt NFU	Bedriftsregnskap AS Pb. 93, 9305 Finnsnes Tlf: 77 84 00 04		COOP Meldal 7336 Meldal Tlf: 72 49 73 50 - Fax: 72 49 74 26
ES Motor A/S 3630 Rødberg Tlf. 32 74 16 00	Hedmark	www.isola.no	Møre og Romsdal
Tempcold AS •Besøk oss på: www.tempcold.no	BG Tre AS Solviv. 223, 2335 Stange Tlf. 62 58 58 00 Fax. 62 58 32 03		Romsdal Begravelsesbyrå Brinken 3, 6320 Isfjorden Tlf. 71 22 51 52 Fax. 71 22 51 30
Rollag Installasjon *Elektro i Numedal* Mob 975 05 750	Oppland	Sel kommune 2670 OTTA Tlf.: 61 70 07 00 Telefaks: 61 70 07 01 E-post: selkomm@online.no Ekspedisjonstid: kl.08.00-15.30	Wenaas A/S 6386 Måndalen TLF: 71 22 73 00
Modum Bygg AS www.modum-bygg.no	Lillehammer Motorcentral AS Industrigt. 58, 2619 Lillehammer Tlf. 61 27 16 60		COOP obs! BYGG 6025 Ålesund TLF: 70 17 61 80
haarcompagniet Personlig opplevelse og inspirasjon	Anonym Støtte	Nord-Trøndelag	Steinkjer-Avisa AS Skippergata 11C, 7713 Steinkjer Tlf: 74 10 01 30
Drammen Flyttebyrå *inn og utland* Tlf: 906 81 252 Kongsberg	Anonym Støtte		Skeidar Stjørdal AS 7500 Stjørdal Tlf: 74 84 00 00
Budservice Tlf: 916 28 154	Anonym Støtte	NESBYEN VVS tlf. Øyvind: 924 88 732 tlf. Trond: 906 76 474 NYANLEGG - SERVICE VARMEPUMPER Forhåndspriser	TORGKVARTALET Kjøpesenter
MobilData Rørtunet *Velkommen*	Sole A/S 2848 Skreia Tlf: 61 16 49 32		Wico Belysning Kirkev.7, 7500 Stjørdal Tlf: 74 82 49 89
Kiwi Åmot Kjøpt- Trygt-Billig Tlf: 32 78 43 20	Maxbo Ramsfjord 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 12 11	Isak D. Westgaard AS Pottemakergt.2, 7500 Stjørdal Tlf: 74 82 01 20	
Bjørnsrud Begravelsesbyrå Modum og Omega Tlf: 32 77 94 00	Sivesind Sivesind 1, 2807 Hamndalen Tlf: 61 14 58 00	Jægtvolden Fjordhotel 7670 Inderøy Tlf: 74 12 47 00	
Øyvinds Marked Drammen. Tlf. 32 81 20 80	Oppland Bygg Consult A/S Strandgt 13 C 2815 Gjøvik Tlf. 61 13 91 00		

ASFALTERING

Asfaltering av
Gårdsplasser • Innkjøringer mm
Tlf. 41 51 99 70

BJØRN HALVORSEN ASFALTERING
Oppretting & Asfaltering
3650 Tinn Austbygd

Tlf. -61232555 -97542010 -90870332

Skogbygdsvegen 11, 2680 Vågå. Faksnummer 61232556
www.trehuseksperten.com Org. nr. 984255942

FLISLEGGING STEINLEGGING
MURING FORSKALING

Notodden Flis og Mur AS

Notodden Næringspark, 3674 Notodden
Mobil tlf. 951 33 322 Org.nr. 986 576 932

Sør-Trøndelag
Fylkeskommune

Tlf. 73 86 60 00

ELEKTRO

Your high voltage supplier

EB Elektro AS, Elektroveien 8
Postboks 53, 3301 Hokksund
Tlf. 32 25 01 20

Numedal Transportservice AS
Tveiten og Bjørkgård ANS
Knut T. Bjørkgård

Tommertransport
Volumtransport
Langtransport
Stykkogods
Renovasjon
Snorydding

Daglig transportrute Oslo/Drammen - Numedal

Tlf: (+47) 32746327 Faks: (+47) 32746230
knut.bjorkgard@C2i.net

 SparebankenVest
-satser på Vestlandet

Det er her i distriktet det skjer!

Kontakt oss heile døgeret på
Telefon 815 22 002
Telefaks 55 21 73 50

Internett: <http://www.spv.no>
E-post: sparebanken.vest@spv.no

Peer Gynt vegen,
2646 Gåla

Tel. 61 29 75 00

E-post:

booking@wadahl.no

Kirkegt. 14
9008 Tromsø

Tlf. 77 60 24 90

ASVO
Stjørdal

Arbeidssamvirke
Industriv. 4b, 7500 Stjørdal

Tlf. 47 83 92 40
Fax. 74 83 92 46

 Løten
kommune

Barn, ungdom og
familietjenesten

Stasjonsv. 12, 2340 Løten
Tlf. 62 59 30 00

Norservice Bil er totalleverandør av tjenester til deg og din bil. Biltilpassing er vårt hovedområde.

Det er viktig at funksjonshemmede får individuelt tilpasset sin hverdag, spesielt i til sammenheng, der sikkerheten er en viktig faktor. Vi i Norservice Bil har lang erfaring med individuelt tilpassing og ombygging av person- og varebiler, usøtt funksjonshemming. I tillegg til biltilpassing utfører vi:

Bilombygging	Oppretting
Servicer	Lakkering
Ordinære reparasjoner	Bilpleie
EU-kontroller	Bilinnredninger

Fysioterapeuter, ergoterapeuter, hjelpemiddelcentrale og trygdekontorer, samt private aktører benytter våre tjenester og vårt utprøvingssenter for biler og utstyr. Spesielt nevner vi Recaro-betoler, som kan tilpasses individuelt. Har dere behov for gasspedal som betjenes av venstre fot, eller lettere servostyring, elektrisk gass, brems, styring, heiser eller andre hjelpemidler utfører vi oppdraget. Kort sagt, vi skreddersyr bilen etter deres ønsker og behov. Vi samarbeider med 34 autoriserte verksteder i Norge. Har du behov for informasjon om deres muligheter til å få dekket ombyggingskostnadene over Trygdesystemet? Vi hjelper deg gjerne.

Kontakt oss på telefon **73 84 29 90** på dagtid eller berytt vår 24-timers vakttelefon **990 41 661** ved nødhjelp.

Vårt hovedkontor er i Trondheim.
Adresse: Jarleveien 12 - 7005 Trondheim

Norservice er en industri- og servicebedrift med 240 ansatte. For ytterligere informasjon se www.norservice.no/bil

**NORSERVICE
BIL**

Viken Skogeierforening

Besøk vår hjemmeside
www.viken.skog.no

www.viken.skog.no, tlf.: 32 10 30 00

**BRÅTEN
HYTTEBYGG A/S**

Tlf. 32 71 48 07. Fax: 32 71 48 56. Mobil: 415 08 397
Tlf. priv.: 32 71 46 02. 3359 EGGEDAL

- Byggesett
- Oppsatte hytter
- Vinduer
- Dører
- Ovner
- Peiser
- Systemblokker
- Høystandardtomter på Haglebu

RING INTERIØR AS

Møbler - Maskiner - Rekvisita

Storgt. 8, 3520 Jevnaker
Tlf. 61 31 40 20 Faks. 61 31 40 21

ØRIAS

-en Vekst bedrift

Øvre Romerike Industriservice as

2072 Dal - Tlf. 63 95 94 60

ORTO

Lymfeødem, Støtterputer og parykker AS

Gjøstiv. 17, 2614 Lillehammer
Tlf. 61 25 45 50 - Fax. 61 25 04 30

**Telemark
Fylkeskommune**

Fylkeshuset, 3706 Skien
Tlf. 35 58 42 00
Fax. 35 58 43 11
www.telemark-fk.no

SPORSTØL

Sporstøl Arkitekter a.s

Pb. 301
6067 Ulsteinvik
Tlf. 70 01 85 50

SORAL

**Sør-Norge
Aluminium AS**

5460 Husnes

Tlf. 53 47 50 00
Fax. 53 47 50 26

**Kvalitet,
nærhet,
pålitelig,
det lille ekstra**

VI DEKKER DINE TRANSPORTBEHOV

Nattlandveien 89, Postboks 7405, 5020 Bergen
Telefon: 55 55 44 30 • Faks: 55 55 44 34
E-post: TTB@gaiatrafikk.no

- Turer og sosiale reiser
- Fritidsreiser og arbeidsreiser
- Skolereiser
- Syke- og behandlingsreiser
- Dagsenterkjøring
- Institusjonskjøring
- Minibusser med og uten rullestolheis

NFU-butikken gjenåpner snart

NFU får snart mulighet for netthandel på sitt nettsted www.nfunorge.org. I forbindelse med flytting til nye lokaler for NFUs administrasjon og forestående nettbutikk gjennomgår forbundet sitt produktutvalg og priser.

Samfunn for alle gjenåpner NFU-butikken så snart dette er gjennomført. Lokal- og fylkeslag vil selvfølgelig kunne bestille som vanlig gjennom administrasjonen.

Samfunn for alle Utgivelser

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Utgivelse 6 - uke 42
Annonsefrist
26. september

Utgivelse 7 - uke 50
Annonsefrist
21. november

Se vårt nett sted
www.nfunorge.org

Bli medlem!

Kontingentsatser (kryss av):

- Enkeltmedlem kr 400,-
- Minstepensjonist kr 200,-
- Barn under 18 år kr 50,-
- Familiemedlem kr 200,- (samme husstand)

Navn:

Adresse:

Postnummer og poststed:

Telefonnummer:

Fødselsdato:

Sammen med enkeltmedlem (gjelder barn under 18 år):

Fylkes- eller lokallag:

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribueres av
Posten Norge

Norsk Forbund for
Utviklingshemmede
Svarsending 1225
0090 Oslo

Kontakt oss!

Landsstyret

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50/91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Gunn Strand Hutchinson
91 33 82 99
gunn.strand.hutchinson@hibo.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@c2i.net

Hilde T. Skumsrud

61 17 23 55
hilde-ts@frisurf.no

Alf Anvedsen

52 71 21 27
alf.anvedsen@
haugesund-sparebank.no

Tor Eikeland

90 11 80 75
tor.eikeland@trygdeetaten.no

Kari Melby

33 77 95 65
kar-melb@online.no

Nasjonalt

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**

Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo
Besøksadresse:
Youngstorget 2a, 7. etage
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417
Postgiro: 0814.30.50085
NFUs gavefond: 8200.06.35673

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

Sporveisgaten 10, Etg. 4
0354 OSLO
22 69 54 10
info@nfu-oslo.no

NFU Akershus Fylkeslag

Postboks 33
1914 YTRE ENEBAKK
66 81 91 95/64 92 62 53
tbh@bluezone.no

NFU Østfold Fylkeslag

Vinjesvei 16 A
1605 FREDRIKSTAD
69 31 98 63
nfu-ostfold@fredrikstad.online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Eva Olsen Høisveen
Ringsakervegen 38
2380 BRUMUNDDAL
62 34 09 14/48 19 39 60
eo-ho@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Anne-Lise Arnkværn
Bankgata 19 g
2609 LILLEHAMMER
61 25 28 10
ala@nesodden.com

NFU Buskerud Fylkeslag

Kontakt ved lokallag

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 33 30 88/91 19 24 87
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegårdsfeltet 37
3810 GVARV
35 94 93 16/99 63 60 40
arild.kvitsand@c2i.no

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Solveig Lohne Ørum
Solheimsvn. 11
4817 HIS
37 01 13 05/92 85 48 55
sl-orum@online.no

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan Harald Lilledrange
Meiseveien 4
4400 FLEKKEFJORD
38 32 38 69/90 77 26 68
reklame@rt.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Teatergt.15
5010 BERGEN
56 14 31 58
nfhordaland@yahoo.com

NFU Sogn Og Fjordane Fylkelag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66/47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre Og Romsdal Fylkeslag

Postboks 9140
6023 ÅLESUND
70 17 29 15/92 08 31 04
nfumr@adsl.no

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Steinar Nyland
Tjurrupynten 20
7227 GIMSE
72 87 12 66/93 09 28 54
s.nyland@online.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Turid Inderberg
Postboks 304
7600 LEVANGER
74 05 28 41/95 04 73 13
turid.inderberg@levanger.
kommune.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48/91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Solveig Nylund
9304 VANGSVIK
77 85 32 72/77 85 46 74
o.nylund@frisurf.no

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66/41 20 67 65
inge-ons@online.no

Audgunn Vilhelmsen
Født i Farsund 1963.
Bor og arbeider i
Farsund, Vest-Agder.

TEKNIKKER: Audgunn Vilhelmsen bruker to hovedteknikker i sitt arbeid: Oljepastell og/eller blyant. Som oftest bruker hun teknikkene atskilt, men innimellom legger hun pastell inn i blyanttegningen. I motsetning til flytende farge gjør fargestiften at hun holder streken og har god kontroll på flaten.

Oljepastellen blandes på selve bildet av tallrike lag og skraveringer. Fargene modelleres ved hjelp av lagene. Hennes skraveringer er svært avanserte. Hun arbeider med stor kraft på papiret, slik at det kan gå hull i det. Dette er en del av hennes uttrykk.